

Összefogásban az Észak-Hegyhátért
-az Észak-Hegyháti Mikrotérség Önkéntes stratégiája-

2018.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

PREAMBULUM.....	4
I. HELYZETELEMZÉS	5
I.1. Az önkéntesség	5
I.1.1. Az önkéntesség meghatározása.....	5
I.1.2. Az önkéntesség hazai történetének áttekintése napjainkig.....	5
I.1.3. Önkéntesség Baranya megyében.....	9
I.2. Akcióterületünk, az Észak- Hegyhát bemutatása.....	10
I.2.1. Észak- Hegyhát települései	10
I.2.2. A térség fejlesztéspolitikai besorolása	14
I.2.3. Népeség, demográfia	16
I.2.4. Etnikai összetétel.....	18
I.2.5. Képzettségi szint	19
I.2.6. Intézményi ellátottság az oktatás területén a mikrotérségben	20
I.2.7. Gazdasági helyzet.....	23
I.2.8. Szociális gondoskodás	26
I.2.9. Hagyományok	29
I.2.10. Civil társadalom	31
II. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS ELŐZMÉNYEI, DEFINIÁLT KITÖRÉSI PONTOK	32
III. AZ ÉSZAK-HEGYHÁT HELYZETKÉPE AZ ÖNKÉNTESÉG TÜKRÉBEN	34
III.1. SWOT.....	36
III.2. A jövőkép	37
III.3. A küldetés.....	38
III.4. Az alapértékek.....	38

IV.	STRATÉGIAI CÉLOK ÉS FELADATOK RENDSZERE.....	39
IV.1.	A hátrányos helyzetű csoportok integrációjának elősegítése, a társadalmi kohéziót erősítő önkéntesség fejlesztése.....	41
IV.2.	Az önkéntességre nevelő, ösztönző rendszer kialakítása	42
IV.3.	Az önkéntesek felkészültségének fejlesztése	43
IV.4.	Fogadó szervezetek és intézmények bekapcsolása	44
IV.5.	Támogató infrastruktúra fejlesztése	45
IV.6.	Szektorok együttműködésének támogatása.....	46
IV.7.	Önkéntesség presztízsének emelése	46
IV.8.	Monitoring.....	47
IV.9.	Feladatok végrehajtása	48
V.	ELVÁRT EREDMÉNYEK	48

PREAMBULUM

Az Észak- Hegyháti Mikrotérség Önkéntes Stratégiájának, összhangban a Nemzeti Önkéntes stratégiával, célja, hogy az állampolgárok körében felhívja a figyelmet a társadalmi felelősségvállalás és azon belül az önkéntesség európai és magyar jelentőségére, továbbá lehetőségére. Azt a pozitív üzenetet hordozza, hogy az önkéntes tevékenységek végzése az egyén, a csoport és a társadalom szintjén is előnyös minden szereplő számára, így kívánatos lenne az önkéntes tevékenységek számának a növekedése.

Kiemelkedően fontos, hogy az önkéntes tevékenység az egész társadalmi és gazdasági életet behálózza, ezért a stratégia fogódzókat és iránymutatást kíván adni más háttérágazatok (pl. szociális és jótékonyági tevékenységek, érdekvédelem, egészségügy prevenció) számára. A stratégia kitér az önkéntesség társadalmi kohéziót erősítő, állampolgárokat aktivizáló aspektusaira, különösen az önkéntesség szerepére a vállalati magatartás fejlesztésében, a képzési rendszerben betöltött szerepére, a támogatási programok fejlesztésére és az önkéntes aktivitás elismerésére.

Cél, hogy az önkéntesség a stratégiából eredő intézkedések megvalósításával értéké váljon az egyének és a társadalom számára, továbbá olyan önkéntességi kultúra valósuljon meg általa, amely minden korosztály számára közvetíti a társadalmi felelősségvállalás, a közösségi szerepvállalás, a kompetenciakészségek elsajátításának fontosságát.

I. HELYZETELEMZÉS

I.1. Az önkéntesség ¹

I.1.1. Az önkéntesség meghatározása

Az önkéntesség olyan tevékenység, amelyet a személy szabad akaratából, egyéni választása és motivációja alapján, a pénzügyi haszonszerzés szándéka nélkül végez más személy, személyek vagy a közösség javát szolgálva. Sajátos értékeket hordoz magában, amely megkülönbözteti a fizetett munkától. Önmagában jó és értékes, egy mód, mellyel képessé tehetjük az állampolgárokat, hogy aktív szerepet vállaljanak mind tágabb földrajzi, mind szűkebb érdekközösségekben, mely egyidejűleg hasznos a támogatásra szorulóknak és az önkéntes munkát végzőknek is. Az önkéntesség az egyik eszköze az esélyegyenlőség fejlesztésének, hozzájárul a szegénység, a kirekesztődés csökkentéséhez és a foglalkoztatottság növeléséhez, segíthet a munkanélküliek munkaerőpiacra történő visszatéréséhez, de nem helyettesítheti a fizetett munkaerőt. Klasszikus értelemben véve az önkéntesség a közösségi gondoskodás, a társadalmi szolidaritás – s ezen belül a karitatív tevékenység – az emberiség fejlődésének alapértékei közé tartozik.

Az önkéntességben juthat kifejezésre az állampolgári elkötelezettség és felelősségvállalás össztársadalmi „rehabilitációja” mindazokért, akik a segítségnyújtás érintettjei. Ebből következik, hogy az önkéntes munkavégzés olyan humán erőforrás, amely egyrészt hozzájárul társadalmunk erkölcsi, szociális, kulturális fejlődéséhez, másrészt a gazdaság – nemzeti jövedelemben mérhető – erősödéséhez.

I.1.2. Az önkéntesség hazai történetének áttekintése napjainkig

Magyarországon Európa gazdasági fejlődéséhez és az új társadalmi szerveződésekhez képest megkésve jelentkeztek az önkéntes segítség módjai. Kialakulási formái a XIX. század közepéig szinte kizárólag az egyház karitatív tevékenységére korlátozódtak. A magyar állam 1867-től alkotta meg a szegénygondozás szabályozását, nagymértékben kihasználva továbbra is az egyház, a civil szervezetek és a nemes, nagylelkű, anyagi eszközökkel bíró polgárság önként vállalt segítő munkáját.

¹ Forrás: 1068/2012. (III. 20.) Korm. határozata. In. Magyar Közlöny, 2012. évi 32. szám (6487). Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12032.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Az önkéntes segítő munka magyarországi fejlődéstörténetében, szervezett formáinak elterjedésében jelentős szerepet játszottak a XX. század első évtizedeiben – az egyház szervezésében – fokozatosan bevezetett segítői rendszerek. A két világháború között az önzetlen és ellenszolgáltatás nélküli munkavégzésre, valamint a szociális ellátórendszer működtetésére továbbra is az egyházak, a magánszemélyek és civil szervezetek dominanciája volt meghatározó. 1945-től az állam egyre több szociális feladatot vállalt fel, ezzel is háttérbe szorítva a magánszemélyek, a polgári karitatív szerveződések és az egyházak ilyen irányú tevékenységét. A szocialista korszak évtizedeiben kizárólag az állam gondoskodhatott a szociális biztonság megteremtéséről.

A rendszerváltást megelőzően az önkéntesség és a társadalmi munka fogalma nem vált el oly élesen egymástól, mint napjainkban. Az önkéntes munka fogalmához a társadalom többsége számára a régi rendszerben bevezetett ingyenmunka kapcsolódott. A modern önkéntes mozgalom a rendszerváltozással kezdődött, majd az azt követő években folyamatos a civil szervezetek számának, és a hozzájuk köthető önkéntesek számának növekedése. De ennek velejárója az önkéntesek és a közösségi kezdeményezők egyfajta elszigetelése, amelynek következményeként a kilencvenes évek közepéig rendszertelen és szervezetlen formájú tevékenységek jellemzőek az önkéntesség területén.

1998-tól, a civil szektor erősítése érdekében, a központi közigazgatásban külön főosztály (Miniszterelnöki Hivatal - Civil Kapcsolatok Főosztály) kezdett el foglalkozni a területtel jelezvén ezzel a kormány szándékát, miszerint a civil szektor fontos és hangsúlyos részét képezi a kormányzati politikának.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban: ENSZ) által kezdeményezett Önkéntesek Nemzetközi Éve 2001-ben szintén fontos kezdeményezésnek bizonyult a hazai helyzet alakulásában.

A magyarországi „Önkéntesek Nemzetközi Éve 2001” szervezését 2000 szeptemberében az Egészségügyi Minisztérium egy egyeztető fórum megrendezésével kezdte meg. A fórumon 7 minisztérium, 70 civil és egyházi szervezet vett részt, akik egyeztették elképzeléseiket az önkéntesség hazai fejlesztésének lehetőségeiről, a nemzetközi évvel kapcsolatos teendőkről. Az ENSZ az Önkéntesek Nemzetközi Éve alkalmából kibocsátott egy dekrétumot is az önkéntesség alapvető kritériumait és jellemzőit illetően.

E dokumentum alapján az önkéntes tevékenység jellemzői:

- a személy belső indíttatásából, szabad akaratából végzett tevékenység, tehát a nem-kötelező elv esszenciális feltétel;
- az önkéntes munkát nem anyagi ellenszolgáltatásért végzik, de a kiadások megtérítése, vagy jelképes fizetség megengedhető. A tevékenységet elsősorban nem a pénz vagy a megélhetés biztosítása motiválja;
- más személy vagy a társadalom hasznára irányul – azaz a tevékenység valamilyen közjószág előállítását szolgálja. Ugyanakkor köztudott, hogy az önkéntesség, jelentős haszonnal jár az önkéntes személyére nézve is.

A nemzetközi évet követő időszak legjelentősebb fejleménye a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény (továbbiakban: Köt.) megszületése volt, amely intézményesítette az önkéntességet és célja, hogy a közérdekű önkéntes tevékenységet, mint jogviszonyt szabályozza és intézményesítse a magyar jogrendszerben.

Közérdekű önkéntes tevékenységen egy adott fogadó szervezetnél a törvényben meghatározott tevékenységi körben – ellenszolgáltatás nélkül – végzett munkát értjük. Egyéb önkéntes tevékenység a törvény hatályán kívül is végezhető, szervezhető, ám a törvényben meghatározott juttatásokat a fogadó szervezet csak akkor nyújthatja járulékmentesen – az önkéntes számára pedig adómentes módon –, ha bejelentkezik a törvény hatálya alá, vagyis a közérdekű önkénteseket fogadó szervezetek nyilvántartásába.

Az önkéntesség hazai erősödésének elengedhetetlen feltétele volt, a helyi társadalom által elfogadott és támogatott, elsősorban az önkéntesség helyi szintű fejlesztésére koncentrálnó szolgáltató-fejlesztő szervezeti kör kialakítása és megerősítése. Ennek alapján került meghirdetésre a „TÁMOP 5.5.2/09/01 A komponens” konstrukció, amelynek keretében létrejött az önkéntesség országos centruma, amely a terület szakmai háttérének szolgáltatásáért, illetve a megyei centrumok koordinálásáért felelős. A fenti konstrukció folytatásaként a „B komponens” által létrejöttek azok az országos lefedettséget biztosító önkéntes centrumok megyénként, amelyek a helyi sajátosságok és igények figyelembe vételével szakmai programokat valósítanak meg az önkéntesség területén.

A konstrukció alapján felállt centrumokkal megteremtődött a hazai önkéntesség infrastrukturális alapja, amely működésével információkat juttat el az önkéntességről a társadalom felé és megteremti annak lehetőségét, hogy az önkéntes tevékenységekbe bárki bekapcsolódhasson. A megyei centrumok felállításával napjainkra érezhetően erősödött az önkéntesség elismertsége a társadalomban, nőtt a média érdeklődése a szakterület iránt és minden eddiginél több emberhez jutott el az önkéntesség pozitív üzenete.

Az önkéntes központ, illetve a megyei centrumok felállításával azonban nem ért véget az önkéntesség hazai támogatása. A TÁMOP 5.5.2-09/1, a TÁMOP 5.5.2-09/2, a TÁMOP 5.5.2-09/3, valamint a TÁMOP 5.5.2-10/4 konstrukciók folytatásaként 2011-ben megjelent a TÁMOP 5.5.2-11/1 és 11/2 „Az önkéntesség elterjesztése” című pályázat, amely kiírás célja a felnőtt lakosság önkéntességre való hajlandóságának növelése, az önkéntes tevékenység általános társadalmi megbecsültségének emelése és ezzel együtt az önkéntesség helyi/térségi szintű népszerűsítése. A pályázat továbbá lehetőséget kínál, hogy az alulról jövő helyi kezdeményezések is kapjanak támogatást, és ezáltal minél több jó példa megvalósulásával a felnőtt lakosság minél szélesebb köre ismerje meg önkéntesként, vagy az önkéntes program által nyújtott szolgáltatás kedvezményezettjeként az önkéntesség hasznosságát. A konstrukció keretében felállításra kerülnek az Önkéntes Pontok, amelyek lehetőséget kínálnak arra, hogy a megyeközponttól távolabb eső térségekben élő állampolgárok is megismerkedjenek az önkéntességgel, a kínált lehetőségekkel.

Magyarországon jellemző, hogy az önkéntesség csak alkalmanként jelenik meg a társadalomban, a rendszeres önkénteskedők száma nem emelkedik, azaz sokan tevékenykednek, de aránylag ritkán, rendszertelenül és szervezeti kötődés nélkül.² Ha ezt összevetjük a Nyugat-Európában általánosan tapasztalható helyzettel, ahol az önkéntesek többsége rendszeresen és szervezetekhez kötődően végez önkéntes tevékenységet, akkor egyértelműen látszik, hogy feladatunk ezen területek erősítése. Ezt leginkább a tudatosság erősítésével lehetne fejleszteni. Napjainkban ennek egyik kiemelt eszköze lehet az önkéntesség eszméjének az oktatás területén, illetve az oktatási rendszerbe történő tudatos, átgondolt szerepeltetése.

² Czike Klára és Kuti Éva (2006): *Önkéntesség, jótékonyosság, társadalmi integráció*. n. k. Budapest. 34-39. o. http://www.nonprofitkutatas.hu/letoltendo/NP_14_1.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Európai összehasonlításban is rendkívül jelentős szerep jut Magyarországon az egyházak részvételének, amelyet alátámasztanak azok az országos felmérések, melyek szerint az önkéntesek körében lényegesen magasabb a magukat vallásosnak vallók aránya, mint az ilyen munkát nem végzők tekintetében.³

I.1.3. Önkéntesség Baranya megyében

Az Önkéntes Centrum adatai szerint a 90-es évek elején végbement gazdasági átalakulás végett a megye kistérségei erőteljesen polarizálódtak és nőtték a területi egyenlőtlenségek. A hátrányokat súlyosbítja a helyben elérhető intézmények, szolgáltatások hiánya, melyet a többségében funkcionálisan gyenge kisváros-hálózat sem képes kompenzálni. Baranyában 852 alapítvány és 1352 egyesület tevékenykedik. A szervezetek szűkös forrásai és tevékenységük végzése érdekében rendkívül meghatározó lehet, hogy egy szervezet mennyi önkéntest tud munkájához mozgósítani, viszont a szervezetek többsége kevéssé van tisztában az önkéntesség fogalmával, nem tartják nyilván az önkéntes munkát. Ezen szervezetek, intézmények szervezeti kultúrájába magától nem fog beépülni az önkéntes menedzsment szemlélete.

A közösségfejlesztés és az önkéntesség a helyi, városrészi munkánk meghatározó eleme, ugyanakkor a két szakmai terület abban is összekapcsolódik, hogy hosszabb távon a civil társadalom erősödéséhez járul hozzá. Megyénk hátrányos helyzetű kistérségeiben az önkéntes tevékenység csak nyomokban lelhető fel. Kevés a munkalehetőség, így az itteni lakosoknak nincs lehetősége munkatapasztalat-szerzésre. Önkéntes Pontok kialakításával nagyban fejleszthető a szakmai munka. Fontos, hogy a már működő szakmai hálózatokat bevonva, azokat továbbfejlesztve történjen az önkéntesség fejlesztése. Ezeket a hálózatokat működtető szervezeteknek biztosítani kell a szakmai ismereteken túlmenően a továbbképzések lehetőségét, ha kell szakmai támogatást, így az önkéntesség tudatosan épül be a napi tevékenységükbe, és válik hosszú távon fenntarthatóvá.

Fontos cél az önkormányzatokkal és azok intézményeivel való kapcsolatok fejlesztése, tematikus önkéntes programok továbbfejlesztése, az önkéntesek és szervezetek felkészítése az önkéntes tevékenységre.

³ Forrás: Európai Alapítvány az élet- és munkakörülmények javításáért, 2011

Hosszabb távon a professzionális és önkéntes segítség összehangolása, a két terület közötti partnerségek kialakítása, lokális szükségletekre reagáló önkéntes programok megvalósítása, fejlesztése és fenntarthatóságuk megteremtése, valamint a lakossági öntevékeny csoportok fejlesztése.

I.2. Akcióterületünk, az Észak- Hegyhát bemutatása

Akcióterületünk az Észak – Hegyhát vagy Mágocsi mikrotérség, a Dél-Dunántúli régió közepén, fejlesztési szempontból belső periferián, Somogy, Tolna, Baranya megye határán, a három megyeszékhelytől megközelítően azonos távolságra, a Baranyai- Hegyháton fekszik. A halmozottan hátrányos helyzetű Hegyháti Járás egyik, 5 településből – Alsómocsolád Község; Bikal Község; Mágocs Város; Mekényes Község; Nagyhajmás Község - álló mikrotérsége.

Térségünk jövőképe: „A helyi gazdaság bázisára építő, élhető, fejlődő, lehetőségeket biztosító mikro térség az Észak - Hegyháton, amely épít az itt élők tudására, számít a fiatalokra, és az idősek tapasztalatára, vonzása a hagyományban és az innovációban, a megőrzött táji értékekben és a legmodernebb technológiákban , de leginkább az emberben rejlik.”

I.2.1. Észak- Hegyhát települései

I.2.1.1. Alsómocsolád

A 346 lelkes (KEKKH, 2014) Alsómocsolád település Baranya megye északi csücskében. A nemzetiségeket nézve svábok, romák és magyarok lakják a települést, nemzetiségi Önkormányzat nem működik.

1990 után az önkormányzat komplex településfejlesztésébe kezdett, melynek eredményeként a kicsi falu számos díjjal és teljes közműellátottsággal büszkélkedhet. Távközlési és informatikai kapcsolatai korszerűek. Település- szerkezete falusias jellegű, fésűs elrendezésű, családi házas beépítettségű. A falu jelenleg is zsáktelepülés, közúton Mágocs felől közelíthető meg. Alsómocsolád belterületének peremét a Hábi - csatorna felduzzasztásával létrehozott három mesterséges halastó szegélyezi.⁴ A település rendkívül

⁴ Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): *Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység- Hegyhát Útjain*. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 12-21. o.
<http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

jó természeti – táji adottságokkal rendelkezik, így számos fejlesztés valósult már meg, mely mind változatos programlehetőséget nyújt az ide látogatók számára.

Néhány sikeres fejlesztés a sokszínű alsómocsoládi palettából: Kölyök Fészek Erdei Iskola és Ifjúsági Szálló, Erdei Tornapálya, Erdei Iskola Oktató Központ- Interaktív Tárház.⁵

I.2.1.2. Bikal

Az Észak- Hegyháti mikrotérség települései közül az egyetlen, mely a jelenlegi szabályozás szerint a Komlói járásba tartozik.

A 756 lelkes település (KEKKH, 2014) könnyen megközelíthető Dombóvár, Bonyhád és Sásd irányából is. A nemzetiségeket nézve svábok és magyarok lakják a települést, német nemzetiségi önkormányzat működik benne.⁶

A község az 1950-es évektől Állami Gazdaságról vált ismertté szerte az országban. A bikali hal, nyúl és barack nemzetközi hírnevet is szerzett a falunak.⁷ Ez idő alatt Bikal rohamosan fejlődött, iskola, óvoda, új utcák épültek, és ezernél is többen éltek itt. 1990 után ez a lendület megtorpant, és néhány év stagnálás következett. Bikal egyik nevezetessége a Puchner - kastély. Az 1840-es évek végén építtette a kastélyt Bikal új földesura, báró Puchner Antal Szaniszló, császári tábornok. A kastély többszöri átalakítását követően a XIX. század végén nyerte el végleges, ma is látható, kései historizáló stílusú formáját.⁸ A kastélyt 1993 – 1996 között felújították, majd egy évre rá műemlékké nyilvánították. Most igényes szállodakomplexumként funkcionál, mely egész évben várja a pihenni vágyókat. A Puchner Kastélyszálló és az azóta megnyílt Reneszánsz

⁵ Madaras Attila (2010): *Magyarországi Falumegújítási Díj*. Print 2000 Nyomda Kft., Kecskemét. 13-15. o.
<https://videkstrategia.kormany.hu/download/4/9a/c0000/telepulesfejlesztési%20fuzetek%2028.pdf> (utolsó letöltés: 2019.01.11.)

⁶ Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): *Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útajain*. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 34-43. o.
<http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

⁷ Bikal.net: A Puchner-kastély története. <http://www.bikal.net> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

⁸ Puchner.hu: Bikal története. <https://puchner.hu/bikal> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Élménybirtok, az ország első tematikus történelmi kalandparkja, mely igazi kuriózumként színes, tartalmas programlehetőséget kínál a látogatóknak.⁹

Jelenleg a kisvállalkozások, a mezőgazdasági termelők, valamint az idegenforgalom jelentik Bikal jövőjét.

A falu fekvése, a Puchner-kastély és Reneszánsz Élménybirtok, valamint a közelben levő halastavak sokféle élményt nyújthatnak az idelátogatóknak.

Bikal mára maga mögött hagyta a XX. század megpróbáltatásait és az adottságait maximálisan kihasználva egy olyan faluvá vált, ahol nem csak a helyiek, de a környékre látogatók is jól érzik magukat.

I.2.1.3. Mágocs

A 2417 lelkes (KEKKH, 2014) Mágocs a Mecsek hegységtől északra Baranya megyében elhelyezkedő település mind történelmi múltjánál mind a térségben betöltött szerepéből eredően a környék egyik legjelentősebb települése. A nemzetiségeket nézve svábok, romák és magyarok lakják a települést, német és roma nemzetiségi önkormányzat működik benne.

Mágocs város a Hegyháti Járás második legnagyobb települése, az Észak - Hegyháton elhelyezkedő települések mikrotérségi központja.¹⁰

Mágocs, mint a mikrotérség gazdasági, oktatási, egészségügyi és közigazgatási központja 1982-ben kapott nagyközségi címet, majd 2009. július 1-jével városi rangot.¹¹ Napjainkban számos társas-, és egyéni vállalkozás működik a teljes infrastruktúrával rendelkező, szép fekvésű településen.

⁹ Puchner.hu: Történelmi morzsák. In.: A kastély története. <https://puchner.hu/tortenelmi-morzsak> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

¹⁰ Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): *Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain*. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 168-175. o. <http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

¹¹ Mágocs Város Önkormányzata: *2011-ben 760 éves Mágocs*. In. Várostörténet. http://www.magocs.hu/dokumentumok/baranya_14_varosa.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

A Tarnai Nándor Városi Könyvtár és Kulturális Intézmény szervezésében számos izgalmas, már hagyománnyá vált kulturális program érhető el a mikrotérségben élők részére. Az Ibolyavölgy borospincéi, a közeli halastavak, az egyre bővülő infrastrukturális fejlesztések és szolgáltatások által méltán lehet Mágocs város a mikrotérség központja.

I.2.1.4. Mekényes

Tolna megye határában, Dombóvártól húsz kilométerre fekszik Mekényes. Az erdőségekkel övezett völgykatlanban fekvő települést megközelíteni közúton, Mágocs felől, Nagyhajmáson keresztül lehet.¹² A háború után fokozatosan csökkent a község népességszáma, ma 305-en (KEKKH, 2014) lakják a települést, ami az utóbbi években nem sokat változott. A kormegoszlást figyelembe véve elöregedő község. Az önkormányzat szeretné helyben tartani a fiatalokat, első lakásépítésüket jelentős összeggel támogatja.

A munkanélküliség itt is jelentős probléma. A dolgozók csekély száma helyben, a többsége a környező településeken (Nagyhajmás, Mágocs, Alsómocsolád Dombóvár) dolgozik. Többségük a gépiparban, illetve a mezőgazdaságban, haszonállat-tenyésztéssel és takarmánynövény termesztéssel foglalkozik.

A nemzetiségeket nézve csángók, svábok és magyarok lakják a települést.¹³ A sok nemzetiség ellenére nincs a faluban kisebbségi önkormányzat.

A többutcsás településen a sok a régi sváb stílusjegyeket magán hordozó tornácos ház. Az utóbbi évek fejlesztései között volt az úthálózat és a járdák burkolatának felújítása, a csapadékelvezető árkok szilárd burkolása, a közvilágítás teljes modernizálása.

Az önkormányzati épületek renoválása folyamatosan történik, megújult a sportöltöző, új külsőt kapott a régi tűzoltószertár, szépül a közösségi ház, az uniós elvárásoknak megfelelően átalakul a ravatalozó. Érdekes, hogy Mekényesről telepítették át a korábban

¹² Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): *Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain*. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 200-203. o. <http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

¹³ Pirisi Gábor és Sümeghy Dávid (2017): *Mekényes Község Települési Arculati Kézikönyv*. <http://mekeny.es.hu/wp-content/uploads/2017/12/Arculati-k%C3%A9zik%C3%B6nyv-Mek%C3%A9nyes.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

itt működő szárazmalmot az orfűi Malommúzeumba.

I.2.1.5. Nagyhajmás

Mecsek északi előterében helyezkedik el Baranya-Tolnai dombsághoz tartozó, 377 lelket számláló Nagyhajmás (KEKKH, 2014).¹⁴ A nemzetiségeket nézve svábok, romák és magyarok lakják a települést, német és roma nemzetiségi önkormányzat működik benne.

A vállalkozók számára a község kedvező lehetőségeket nyújt, mivel vállalkozási, iparüzési adót nem kell fizetni. A településen meghatározó gazdasági ág a mezőgazdaság, azonban elmondható, hogy a háztáji állattartás már háttérbe szorult, ahogy a mikrotérség majd minden településén is.

A település tájházát az önkormányzat pályázati forrásból 2008 – 2010 között felújította, megőrizve az épület eredeti sváb jellegét.¹⁵

A falu gyönyörű, egyedülálló játszótérrel büszkélkedhet, mely az ÚMVP III. pályázaton, 2010-ben került felújításra, majd kiegészült a 2012-ban létrehozott rendezvényterrel.

A faluban komoly, 11 kamerás térfigyelő rendszer került kiépítésre szintén pályázati forrásból. A kis hegyháti falu a hagyományörzés és a települési értékek megőrzése mellett egyre inkább a fejlődés útjára lép.

I.2.2. A térség fejlesztéspolitikai besorolása

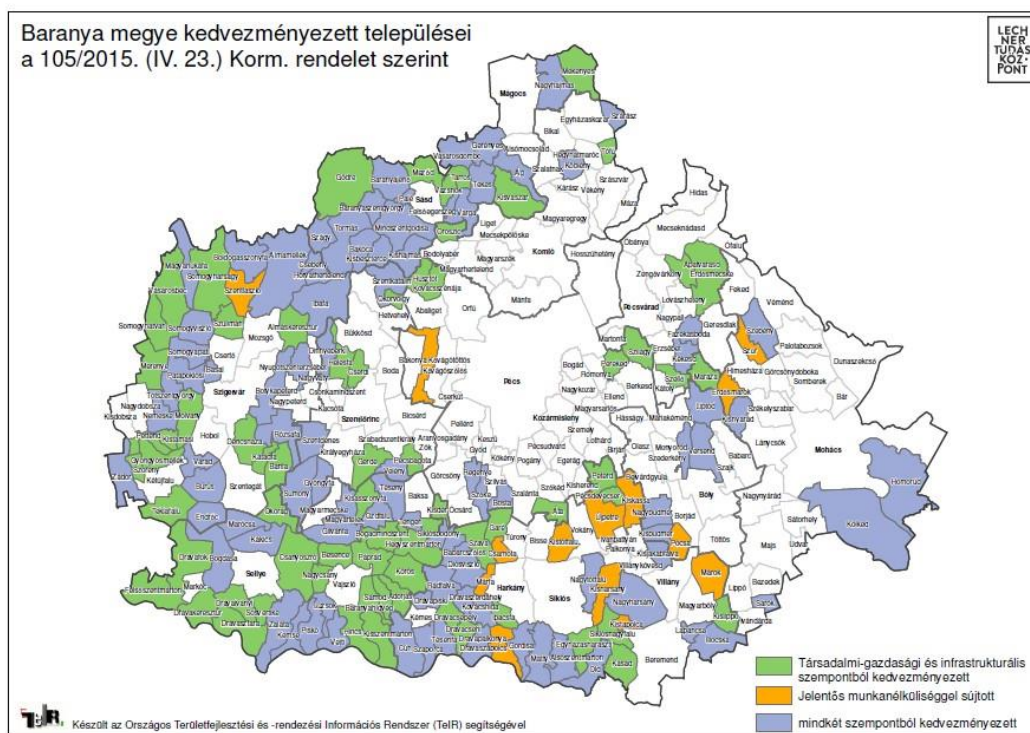
A Hegyháti Járás a járási területi fejlettség alapján történő besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján a 38 leghátrányosabb helyzetű térség rangsorában a 26. helyen áll.

A besorolás szerinti komplex programmal fejlesztendő járási körök közé tartozik, amelyek azok a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járási körök, amelyekben az ország

¹⁴ Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): *Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain*. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 114-117. o.
<http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

¹⁵ Nagyhajmas.hu: Nagyhajmási Tájház. <http://www.nagyhajmas.hu/tajhaz/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

lakónépességének 10%-a él.¹⁶

A fenti ábrán megjelenített legfrissebb besorolás szerint Nagyhajmás a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések között van, Mekényes pedig mindkét szempontból kedvezményezett (tehát a társadalmi gazdasági elmaradottság mellett a jelentős munkanélküliséggel sújtott település jogán is a kedvezményezett kategóriába tartozik.)

A 2014. szeptemberben elfogadott Baranya Megyei Területfejlesztési Program a „Hátrányos helyzetű, fejletlen gazdaságú, komplex programmal fejlesztendő” térségek közé sorolja a járást Sásd és térsége címszó alatt. Az ottani indoklás szerint: Az elmaradottság fő oka a térség aprófalvas településszerkezete. A munkanélküliség aránya e térségben a

¹⁶ Az Országgyűlés 97/2005.(XII.25.) OGY határozata az Országos Területfejlesztési Koncepcióról. 2.o.

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a05h0097.OGY&pagenum=3> (utolsó letöltés 2019)

legmagasabbak közé tartozik országos szinten is, Baranya megye munkanélküliségi rátáját jelentősen meghaladva.

A térségben jelentős szerepet játszik a primer szektor: a mezőgazdaság, élelmiszertermelés, az erdő- és vadgazdálkodás. Jelenleg a nagyüzemi mezőgazdaság dominál a térségben, ami a helyi lakosság csak egy szűk rétege számára biztosít megélhetést. A hátrányos helyzetű térségek egyik kitörési pontja a helyi, családi gazdaságok megerősítése.

A helyi gazdaságok által termelt javak megjelenhetnek külső piacokon is, de elsődleges céljuk a területi önellátásra való törekvés. Ahhoz, hogy a térségben a problémákra megfelelő választ adó fejlesztések valósulhassanak meg, a komplex programokra szükséges fókuszálni, be kell vonni az ott élő embereket, közösségeket, vállalkozókat és figyelembe venni a térség belső erőforrásait.¹⁷

I.2.3. Népeség, demográfia

A mikrotérség településeinek egyik legnagyobb problémája az országos tendenciákkal is egyező, de itt az alacsony lélekszám miatt még inkább gondot okozó népességcsökkenés és elvándorlás.

A Dél-Dunántúl Magyarország legalacsonyabb népsűrűségű tervezési-statisztikai régiója, mintegy 70 fő/km² értékkel (országos adat: 108,5 fő/km²). Ezt a helyzetet tovább súlyosbítja az a tény, hogy az ország tíz legritkábban lakott kistérségből hat itt található (Sellyei, Tabi, Csurgói, Barcsi, Marcali, Sásdi).¹⁸ Ezzel szemben a település sűrűségértéke viszonylag magas (4,5 település/ 100 km²), Baranya megyében pedig kiugrónak mondható.

A Dél-Dunántúl település szerkezetére a középvárosok hiánya, az aprófalvas szerkezet jellemző. A települések magas száma igen előnytelen struktúrát takar: a régióban több mint

¹⁷ Baranya Megyei Önkormányzat: Baranya megye Integrált Területi Programja. 19. o. <https://docplayer.hu/2439909-Baranya-megye-integralt-teruleti-programja.html> (Utolsó letöltés: 2019. 01. 10.)

¹⁸ TEIR (2016).: https://www.teir.hu/tmp/remek_J25_15472100427.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

320 település lélekszáma nem éri el az 500 főt (ezeknek mintegy kétharmada Baranyában található). A népességszám változásának megyei, valamint települési jogállás szerinti adatai jelentős területi különbségeket takarnak. Ha az adatokat a 2013. január 1-jén bevezetett járási rendszer területbeosztásának megfelelően vizsgáljuk, látható, hogy 2001 és 2011 között a megye 10 járásának mindegyikében csökkent a lélekszám.¹⁹ A legnagyobb mértékben, több mint 11 százalékkal a Hegyháti (Sásdi) járás népessége esett vissza.²⁰ (községi átlag 7 %)

A lakosságszám csökkenése településeinken 17 év viszonylatában:

	2001	2011	2018
Alsómocsolád	323 fő	311 fő	314 fő
Bikal	885 fő	763 fő	734 fő
Mágocs	2696 fő	2388 fő	2331 fő
Mekényes	330 fő	285 fő	285 fő
Nagyhajmás	438 fő	340 fő	341 fő

A csökkenés átlagosan a mikrotérségen belül 13 %, a legmagasabb települési érték 22 % Mind a népesség számának csökkenése, mind a korösszetétel rohamos romlása elsősorban az alacsony születésszám következménye.

A 2012-ik évben a régió belül is a megye adatai a legrosszabbak, ugyanis míg a másik két megyében, ha nagyon kis mértékben is de megindult a születésszám növekedése,

¹⁹ TEIR (2016): https://www.teir.hu/tmp/remek_J25_15472100427.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

²⁰ KSH. (2013).: 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS 3. Területi adatok 3.3. Baranya megye. 9-10. o. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_03_2011.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Baranyában közel 3%-os csökkenés következett be.²¹ A lakosság összetételére vonatkozóan fontos folyamat az elöregedés, a települések korfája egyre inkább eltolódik, az 55-64 éves korosztály van jelen a legnagyobb számban. Hazánkban 2013 év elején 100 gyermekkorú (14 éves vagy fiatalabb) lakosra 119 időskorú (65 éves vagy idősebb) jutott, Baranyában ez a szám a 2013-as adatok szerint 127 fő.²² A Pécsi Tudományegyetem kutatása a népességfogyással kapcsolatban 1992 és 2012 között a térségben negyven százalékos reprodukciós csökkenést talált, ami az országos átlag 1,7 - szerese. Ehhez hozzá kell tennünk azonban a felnőtt korú korosztály lehetséges elvándorlásából, migrációjából eredő közvetett csökkenést is. Amennyiben ez a tendencia marad az uralkodó, valamennyi érintett településnek és kistérségnek meg kell fontolnia a társadalmi, gazdasági, és munkaerő- piaci, valamint kulturális okokra visszavezethető emberi erőforrásokkal kapcsolatos reprodukciós problémájának megoldási eszközeit.²³ A legmagasabb a csökkenés a 25-39 éves korosztály körében a régió belül a szigetvári, komlói, hegyháti járásban figyelhető meg, ez utóbbihoz tartozik a mikrotérség is.

I.2.4. Etnikai összetétel

Az ország megyéi közül Baranyában vallották magukat a legnagyobb arányban (13,7%) valamely hazai nemzetiséghez tartozónak az utolsó népszámlálás alkalmával.

Közel 53 ezer fő vallotta magát valamely hazai nemzetiséghez tartozónak 2011-ben, számuk 24 százalékkal bővült egy évtized alatt.

A megyék közül Baranyában éltek a legnagyobb számban és arányban a német és a horvát

²¹ KSH. (2013): 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS 3. Területi adatok 3.3. Baranya megye. 9-10. o. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_03_2011.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

²² KSH (2014): Dél-dunántúli statisztikai tükör. 2013/12. 1. o. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regiok/deldun/deldun1312.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

²³ Szellő János (2013): *Lokális, közösségi foglalkoztatás jellemzői és gyakorlata a Dunántúl déli részén*. n. k. Pécs. 23. o. <https://docplayer.hu/21754153-Lokalis-kozossegi-foglalkoztatasi-jellemzoi-es-gyakorlata-a-dunantul-deli-reszen-kutatasi-zarotanutmany.html> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

nemzetiséghez tartozók, valamint a cigány nemzetiségűek aránya is meghaladta az országos átlagot. A teljes népesség és a roma népcsoport gazdasági aktivitásában is sajátos különbségek figyelhetők meg. Ebben szerepet játszik a korösszetétel és az iskolázottság számottevő eltérése. A roma népességet alacsony aktivitási szint jellemzi, azaz a foglalkoztatottak alacsony arányát magas munkanélküliség kíséri. Míg a teljes népesség 36,8%-a foglalkoztatott volt a legutóbbi népszámlálás idején, addig a romáknak csupán 18,8%-a. A cigány nemzetiség aránya a második legmagasabb a sellyei (16,1) után a hegyháti járásban 11,9 %.²⁴ Települési nemzetiségi összetétel a 2011-es népszámlálás önbevallás alapján készült összegzése alapján (emiatt az adatok torzítanak).

Település	cigány nemzetiségű	német nemzetiségű	román nemzetiségű
Alsómocsolád	7 fő	22 fő	-
Bikal	-	98 fő	-
Mágocs	214 fő	314 fő	9 fő
Mekényes	6 fő	22 fő	3 fő
Nagyhajmás	54 fő	29 fő	-

Kisebbségi önkormányzat alakult a 2014-es választások után:

Bikalon német, Mágocson cigány és német, Nagyhajmásan cigány és német.

I.2.5. Képzettségi szint

Fontos mutató az iskolai végzettség, ami szintén negatív képet mutat. A 2011-es járási adatok szerinti 11 837 főből 211 nem rendelkezik semmilyen iskolai végzettséggel, a maximum 8 általános osztályt végzettek száma 6019 fő, a középfokú végzettséggel és érettségivel rendelkezők 4846-an vannak, míg felső fokú végzettséggel csupán 761 fő rendelkezik.

²⁴ KSH. (2013).: 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS 3. Területi adatok 3.3. Baranya megye. 9-10. o. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_03_2011.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Ezen adatok szerint a népesség 53 %-nak van alacsony iskolai végzettsége. A mikrotérség településein a lakosság fele csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezik, ami munkaerőpiaci szempontból nagyon előnytelen.

Alig több, mint 100 főnek van érettségije, vagy felsőfokú végzettsége. Speciális probléma (de nem csak a cigány népességhez köthető) a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek magas aránya.

A vállalkozói kérdőívek és interjúk alapján szakemberhiány van a gépészeti szakmákban: hegesztő, gépi forgácsoló, géplakatos, esztergályos, NC és CNC programozó, karbantartó, gépszerelő, az építőiparba: kőműves, villanyszerelő, a mezőgazdaságban: állatgondozó, mg gépszerelő. Munkaerőigény prognosztizálható a szociális ápolás-gondozás területén is.

I.2.6. Intézményi ellátottság az oktatás területén a mikrotérségben

Öt településünk közül két helyen van óvoda és iskola: Bicalon és Mágocson.

Óvodai nevelés két helyen folyik.

A mágocsi székhelyű Bokréta Óvoda társulási formában működik. A társulás fenntartói Mágocson kívül az alsómocsoládi, a mekényesi és a nagyhajmási önkormányzatok. A bikali óvodásokat elsősorban a Bikal, Egyházaskozár, Hegyhátmaróc, Szárász, Tófü önkormányzatai által társulásban működtetett Egyházaskozári Óvoda Bikali intézmény egysége fogadja. Mindkét helyen van német nemzetiségi nevelési program is. A fejlesztési terv az óvodai ellátás területén a következőket emeli ki:

Bikal Óvoda: A 3 – 7 éves populációt vizsgálva a település óvodai kapacitása átlag 23%-kal meghaladja a következő 5 évben az ellátásra jogosultak számát. A helyzetelemzés adatai viszont azt is mutatják, hogy az óvoda kihasználtsága települési szinten 83%-os, és más településről is 17 gyermek jár az óvodába.

Mágocs Óvoda: A 3 – 7 éves populációt vizsgálva a település óvodai kapacitása átlag 24%-kal meghaladja a következő 5 évben az ellátásra jogosultak számát. A helyzetelemzés adatai viszont azt is mutatják, hogy az óvoda kihasználtsága települési szinten 81%-os.

6 évesnél fiatalabb népesség az óvodával nem rendelkező településeken:

Alsómocsolád 10

fő Mekényes 11 fő

Nagyhajmás 25 fő

A feladat ellátási terv a gyermeklétszám függvényében egyedül Nagyhajmás esetében tartaná indokoltnak óvoda működtetését és ott javasolja, hogy amennyiben nem kerül sor óvoda működtetésére a gyermekek utaztatásának megszervezése szükséges.

A mikrotérség közoktatási rendszerében a legjelentősebb a Mágocsi székhelyű Hegyháti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola. Ide járnak a mágocsi, alsómocsoládi, mekényesi, nagyhajmási gyerekek. A gyereklétszám itt is folyamatosan csökken.

A Baranya megyei köznevelés fejlesztési terv az alábbiakban mutatja be a várható helyzetet:

365. táblázat: Általános iskolás tanulók száma - Hegyháti járás

Tankerület	Település	Kapacitás	2012/2013. tanév		2013/2014. tanév		2014/2015. tanév		2015/2016. tanév		2016/2017. tanév		2017/2018. tanév	
			létszám	osztály	létszám	osztály	létszám	osztály	létszám	osztály	létszám	osztály	létszám	osztály
Sásd	Gödre	224	93	8	100	4	102	4	101	4	100	4	98	4
Sásd	Mágocs	340	217	11	234	10	239	10	236	10	234	10	229	10
Sásd	Mindszentgodisa	200	125	8	135	6	138	6	136	6	135	6	132	6
Sásd	Sásd	521	320	16	344	15	352	15	348	15	345	15	337	15
Sásd	Vásárosdombó	300	218	9	235	10	240	10	237	10	235	10	230	10
Összesen		1585	973	52	1047	46	1071	47	1059	46	1048	46	1026	45

Forrás: Oktatási Hivatal: Feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és köznevelés-fejlesztési terv.²⁵

Problémaként jelentkezik, hogy integrált oktatási rendszerben dolgozva magas a hátrányos helyzetű gyermekek száma. A mágocsi iskolában az idei tanévben 69 hátrányos helyzetű és 49 halmozottan hátrányos helyzetű tanuló oktatása folyik. Ugyanakkor gyermekpszichológus alkalmazására csak ez év októberéig van lehetőség. Az iskolában 1992 óta működik a művészeti képzés. Jelenleg 42 fő jár zeneiskolába. Az iskola pedagógiai programja kiemeli a nemzetiségi oktatás, a művészeti nevelés, a tömegsport, a digitális

²⁵ Oktatási Hivatal (2013): Feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és köznevelés-fejlesztési terv.

http://dload.oktatas.educatio.hu/megyei_fejlesztési_tervek/Baranya_Megyei_Fejlesztési_Terv_2013.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

írastudás fejlesztés és a személyiségfejlesztés szerepét. A magatartási problémák kezelésére 2011/12-es tanévben bevezették a ViTT (Viselkedés Támogató Tanítása) módszert.²⁶

A mikrotérségben telephelyként Bikalon is működik közoktatási intézmény, a Hegyháti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Egyházaskozár-Bikali Tagintézményének Bikali Telephelye, ahol alsó tagozat működik.

Itt a létszám 2000 óta 88-ról 76 főre csökkent. A bikali felső tagozatos gyerekek Egyházaskozárra járnak. Itt 103-ról 77 főre csökkent a létszám.

Ma a továbbtanulásra helyben csupán egyetlen lehetőség adódik, Mágocson lehet érettségit szerezni az Ámbédkar Gimnázium kihelyezett tagozatán (Dr. Ámbédkar Gimnázium, Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola, Felnőttoktatási Általános Iskola). 2008- tól indult újra középfokú képzés. Az érettségire való felkészítést a sajkóközi Dr. Ámbédkar Gimnázium és Szakképző Iskola végzi.

A tervek szerint az érettségire való felkészítés mellett a szakképzés újbóli elindítása is megtörtént elsőként a szociális, de tervek szerint bevezetésre kerül majd a helyi igényeknek megfelelően a gépipari területen is.

Speciális problémák: a Sásdi Tankerület Esélyegyenlőségi Terve viszonylag friss adatokkal szolgál a speciális problémákat illetően. A tankerületben nagyon magas a hátrányos helyzetű (58%) és a halmozottan hátrányos helyzetű (39%) tanulók aránya. A 2013 évi kompetencia mérés eredményei országos és településtípusonkénti összegzésben elmaradást mutatnak. Emiatt nagyon fontos 2 területen a fejlesztés: az egyik a kompetenciafejlesztés, a másik pedig a pályaválasztási orientáció és motiválás. Az esélyegyenlőségi tervben rögzített feladatok megvalósítását segíti az iskolánként, illetve tagintézményenként létrehozott Esélyegyenlőségi Kör, amely széleskörű partnerségben más intézményekkel figyelemmel kíséri a fejlesztendő területeket, javaslatokat tesz segítő programokra.²⁷

²⁶ Hegyháti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola MÁGOCS-BIKAL-EGYHÁZASKOZÁR Pedagógiai Programja.
https://www.kir.hu/KIR2_INFO/Pub/DokLetolt/PEDPROG-201344-1201344003 (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

²⁷ Mágocs Város Önkormányzata (2010): Mágocs város Integrált Városfejlesztési Stratégiája: <http://www.magocs.hu/dokumentumok/koncepcioik/ivs.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

I.2.7. Gazdasági helyzet

A KSH 2013 év végi összegzése szerint a régiónk nem tudott kilépni a rendszerváltás utáni időszak mélyrepüléséből, és a 2008 évi gazdasági válság is újabb visszaesést hozott.

A Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptiót megalapozó helyzetelemzés tovább árnyalja ezt a helyzetet: „Az egy főre jutó bruttó hazai termék(GDP) összegét tekintve Baranya megye pozíciója csaknem 10%-ot romlott az országos átlaghoz képest a 2000 és 2010 közötti időszakban. 2010-ben Baranya megyében az 1 főre jutó bruttó hazai termék az országos átlag 67,6 %-a volt, míg 2007-ben még 71,1%-a, jól látszik, hogy folyamatos a csökkenés. A megye az ország 19 megyéje közül a 13. az egy főre jutó GDP sorrend alapján 2010-ben, ez a pozíciója jellemző évek óta”.²⁸ „2011 évhez képest a megye országos megyesorban elfoglalt utolsó helye, melyen Nógrád megyével osztozik, az ipari termelés népességarányos mutatószáma alapján nem változott.”²⁹

2012 év január és júniusa között mintegy 373 ezer forint ipari termelési érték jutott a megye egy lakosára, ez az országos átlag nem egészen egyharmada.” „Baranya megye gazdasági potenciálja Pécssett összpontosul, a leszakadó, periférikus helyzetű térségek rossz gazdasági mutatókkal rendelkeznek. Ezen térségek fejlesztésének egyetlen esélye a területileg integrált, komplex programokkal történő megújulás (például Ős-Dráva program)”³⁰

I.2.7.1. A járás gazdasági bázisának vizsgálata

A Hegyháti járás még a Baranya megyei járások között is speciális sajátosságokat mutat: a gazdasági szerkezetben az országos viszonyokhoz képest is nagyságrendileg magasabb az agrárjellegű vállalkozások aránya. (A kistérségben /ma járás az arányszám 26,8 % , míg az országos átlag 3,3 %). Jellemzően a gabonatermelés és a mikrotérségen belüli állalkozásoknak köszönhetően a baromfi, nyúl, sertés és szarvasmarha tenyésztés a jellemző. Speciális tény az is, ami a vidéki Magyarországon, néhány nagyvárostól eltekintve ritka,

²⁸ Baranya Megyei Önkormányzati Hivatal (2013): Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió. http://www.terport.hu/webfm_send/4171 (utolsó letöltés: 2019. 01. 15.)

²⁹ Baranya Megyei Önkormányzati Hivatal (2013): Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió. http://www.terport.hu/webfm_send/4171 (utolsó letöltés: 2019. 01. 15.)

³⁰ Baranya Megyei Önkormányzati Hivatal (2013): Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió. http://www.terport.hu/webfm_send/4171 (utolsó letöltés: 2019. 01. 15.)

hogy a fémfeldolgozással, megmunkálással foglalkozó vállalkozások szerepe átlagon felüli. A kistérségben a vállalkozások 9,4 % tartozik ebbe a körbe, míg az országos átlag is csak 8,8 % Mágocs, Sásd, Mindszentgodisa ilyen profilú vállalkozásai ugyanakkor jelentős szakmunkás hiánnyal küzdenek, és ha erre a problémára nem találunk gyors megoldásokat, akkor még ez a kiemelt ágazat is komoly leépülést szenvedhet el.³¹ A Hegyháti Járásban élők foglalkoztatási lehetőségeit, az itt működő vállalkozások megerősödésének, fejlődésének esélyeit jelentős mértékben rontja az a tény, hogy a környező centrumok (Pécs, Dombóvár, Kaposvár, Szekszárd, Bonyhád, Komló) gazdaságának regenerálódása sem ment végbe olyan mértékben, hogy dinamizálni tudná a környező, stagnáló vagy éppen romló helyzetű aprófalvas térségeket. A kutatások egy jellegzetes fogalommal a „munkaröpiaci árnyékhelyzettel” jellemzik a térséget.³²

I.2.7.2. A mikrotérség gazdasági öröksége, sajátosságai

A rendszerváltás előtti időszakban a mikrotérség településein a hagyományos vidéki gazdaság jellemzőit találjuk. A legnagyobb foglalkoztatók a térségben a Láng Gépgyár Dombóvár, a Mezőgép Mágocs, a Bikali Állami Gazdaság és a Termelő Szövetkezetek voltak. Mágocson az egykori Mezőgép telep területén északnyugatra az ipari termelés, a TSZ major egykori területén, a településtől délkeletre az agráripari terület felhasználás a jellemző.

A volt TSZ major területéhez kötődően állattartást, takarmánygyártást, mezőgazdasági gépjavítást végeznek. Az agráriumban a nagyüzemi gabonatermelés mellett a szarvasmarha, baromfi és nyúltenyésztésnek vannak meghatározó szereplői (K-Agro Kft, Y Pulyka, ANASZ Mg Szövetkezet és mellettük több kisvállalkozás). A 11 tóból álló tórendszer megfelelő háttérrel ad a haltenyésztésre, amivel szintén több kisvállalkozás foglalkozik.

Az ipari területen található vállalkozások részben külföldi tulajdonúak, fő profilként a gépgyártás és javítás, tartálygyártás, a klímaberendezések gyártása, fémmegmunkálás a

³¹MTA Gyerekszegénység Elleni Programiroda (2009): Kistérségi Tükör Sásdi Kistérség. https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/sasdi_tukor_vegleges.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

³² Kovács Katalin és Váradi Mónika (2012): Többcélú küzdelem, Helyzetképek a kistérségi közoktatásról. Kaposi József (felelős kiadó). Budapest. 160-163. o. <http://mek.oszk.hu/12900/12959/12959.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

jellemző (Magnet Kft., Cabero Kft, Edelhstahlservice Kft, Mágfék Kft., Mágocsi Ferro Kft.). A Mágocsi Önkormányzat hosszú távú céljai közé tartozik az ipari terület ipari parkká történő fejlesztése.

A korábban a Bikali Állami gazdasághoz tartozó Alsómocsolád közigazgatási területén lévő halfeldolgozó üzem ma a PICK Szeged Zrt. gyártóüzeme. Az ugyancsak a településen található takarmánygyártóval és sertésteleppel ma a legtöbb munkahely a mikrotérségben ezen a településen található. A fenti jelenleg is működő ágazatok egyik legnagyobb problémája a képzett munkaerő hiánya.

A mikrotérség még egy területen bír jelentős gazdasági potenciállal, ez a turizmus. Két település ezen a területen is kiemelkedik: Alsómocsolád és Bikal. A bikali Puchner Kastélyszálló és Reneszánsz Élménybirtok egyedülálló középkori tematikus park, mely egyediségével, tudatosan fejlesztett programkínálatával közel 70 000 vendégéjszakával mára a régió 3. legjelentősebb idegenforgalmi látványossága. Vállalt küldetése a tradíciók élményszintű ápolása korhű környezetben, de emellett klasszikus wellness szolgáltatásokat, rendezvényszervezést, konferenciaturizmust is magas szinten kínál.

Alsómocsoládon a Kölyök Fészek Erdei iskola 12 modulból álló gazdag programlehetőségeivel, az Interaktív Tárház természettudományos különlegességeivel, az itt kipróbálható Boeing szimulátorral és a 314 fős településen évente közel 5000 vendégéjszakát eltöltő látogatókkal a maga kategóriájában országosan is élen jár. A horgászturizmusban Mágocs jelent különleges kínálatot, de a településeken megtalálható kiterjedt tórendszer itt is további lehetőségeket tartogat. A szép természeti környezet miatt a térség többi települése is tudna ebben az ágazatban komplex fejlesztésekkel továbblépni (Mágocs Ibolya völgy borospincéi, Mekényes és Nagyhajmás a helyi kézművességre és a háborítatlan környezetre alapozott komplex fejlesztéssel, öko – és falusi turizmussal).

Az önkormányzatok adatszolgáltatása szerint jelenleg: Mágocson 140, Bikalon 40, Alsómocsoládon 33, Nagyhajmásan 26, Mekényesen 6 vállalkozás működik.

I.2.7.3. Foglalkoztatottság

A legfrissebb adatok szerint a mikrotérség foglalkoztatottsági problémáit az országoshoz hasonlóan a fiatalok és az idősebb korosztályok munkanélkülisége, a több

generációs munkanélküliség, az aluliskolázottság, a rossz egészségügyi és szociális körülményekből fakadó hátrányok és az adatokkal csak áttételesen alátámasztható motivátlanság jellemzi.

A 25 év alatti fiatalok munkanélkülisége nagyobb problémát jelent, mint az idősebb korosztályoké. A munkanélküliek döntő többsége legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik, de egytizedük még azzal sem. A járási szintű munkanélküliségi ráta a járási hivatal adata szerint 15,8%.

I.2.7.4. Munkalehetőségek

Munkalehetőségeket a kistélepüléseken szinte csak az önkormányzat vagy a közmunka jelent, az egyetlen nagyobb település a közel 2500 fős kisváros Mágocs esetében is csak néhány fő található helyben a korosztályának, érdeklődésének, végzettségének megfelelő munkát. Alsómocsoládon a korábban említett három nagyfoglalkoztató és az önkormányzati intézmények és közmunka programok miatt nagyobb a munkahelykínálat, de itt is megjelenik a legkirívóbb probléma, mely szerint a helyben élők számára ez egy behatárolt kínálat.

A kínált munkahelyek nem kedveznek a magasabb és speciális végzettségűek számára. A térség mezőgazdasági vállalkozásai valamint az ipari területen nagyobb számban megjelenő fémmegmunkálással gépgyártással és javítással, tartálygyártással foglalkozó cégek ugyanakkor nagyon nehezen találnak képzett és motivált munkaerőt. A kereslet és kínálat összehangolása információ megosztással, a hosszabb távra kiható hatékony pályaeorientációval fejleszthető. Potenciális lehetőségeket hordoz a térségben eddig is hagyományosnak tekinthető mezőgazdasági termelés és helyi termékek előállításának innovatív bővítése és összekapcsolása a közétkeztetéssel és a turizmussal lehetne alapja a továbblépésnek.

I.2.8. Szociális gondoskodás

Az alapellátások tekintetében több változás történt az elmúlt két évben. A családsegítést és a házi segítségnyújtás szakfeladatot korábban a kistérségi társulás szervezte, 2014. januárjától a Mágocsi Szociális Gondozási Központ vette át mind az öt településen. 2014. júniusától Bikal átkerült a komlói családsegítő szolgálat ellátási körébe. A 2014-es intézményi beszámoló szerint a házi segítségnyújtást a térségben átlagosan 72 fő vette igénybe. A

célcsoportról elmondható, hogy az itt élő idősök létszáma, életkora és gondozási szükséglete évről évre emelkedik.

A családsegítés szakfeladat a 2014-es adatokat szerint a mikrotérségben 264 családot ér el. Mágocson 113, Alsómocsoládon 12, Bikalon 4, Nagyhajmáson 18, Mekényesen 17 családot érint. A gyermekjóléti szolgálat gondozási tevékenysége összesen 41 gyermeket érintett rendszeresen és 119 eseti segítségnyújtás történt az öt településen. (Bikal esetében ez a feladatkör is átkerült komlóra az év júniusától). A mágocsi iskolában 2014 szeptemberétől iskolapszichológus is segíti a gyermekekkel való munkát. Általában a legnagyobb probléma a családok rossz anyagi helyzete, a szülők munkanélkülisége, a rossz lakáskörülmények, és ezekből fakadóan a rossz életvitelminták, családi konfliktusok, és a generációról generációra öröklődő „tanult tehetetlenség” motiválatlanság. A drog és szeszital fogyasztás komoly problémát jelent a településeken, veszélyes a gyermekekre nézve, akik egyre fiatalabb korban kerülnek kapcsolatba ezekkel a káros szenvedélyekkel.

A szociális étkeztetést Bikalon, Mágocson, Mekényesen és Nagyhajmáson, a Mágocsi Szociális Gondozási Központ végzi, Alsómocsoládon az Őszi Fény Idősek Otthona.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: a Sásdi Többcélú Kistérségi Társulás keretében a mágocsi Gondozási Központ 2006 augusztus 01-től kiépítette a Jelzőrendszeres Házi Segítségnyújtást 450 fő számára, 24 órás ügyelettel. 2009. január 01-től a szolgáltatás átkerült a Sásdi Kistérségi Társuláshoz. A társulás megszűnésével 2015. januárjától a mikrotérség településein a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, valamint a támogatószolgálat működtetését a Sásd és Térsége Terület- és Humánfejlesztési Nonprofit Kft végzi. a 2015. évben 146 jelzőkészülék (Mágocs 88, Bikal 23, Alsómocsolád 9, Mekényes 13, Nagyhajmás 13) van üzemben a mikrotérségben.

Falugondnoki szolgálat működik Alsómocsoládon, Mekényesen.

Szakellátást két intézmény végez a mikrotérségben:

Mágocson nagy múltra tekint vissza az idősök ellátása, 1977 őszén kezdte meg működését az Öregek Napközi Otthona. Mivel az ellátásra növekvő igény volt, ezért az épületet hamar kinőtte az intézmény. 1980-ban már 15 fő számára szállást is tudtak biztosítani. Az

intézmény jelenlegi szolgáltatásai közé tartozó szociális étkeztetést 42 fő, a házi segítségnyújtást 32 fő, a nappali ellátást 30 fő veszi igénybe, 35 fő a bentlakó.

2006 óta működik Alsómocsoládon az „Őszi Fény” Idősek Otthona Egyesített Szociális Intézmény, melynek keretében idősotthoni és nappali ellátást, szociális étkeztetést is biztosítanak. Az intézmény 42 fő számára biztosít bennlakásos lehetőséget 2-3 ágyas szobákban. Specializációik: demens/alzheimeres betegápolás, Parkinson-kóros betegápolás, magas vérnyomásos betegápolás, diabéteszes betegápolás, mozgásszervi betegápolás.

Helyi Esélyegyenlőségi Programmal mind az öt település rendelkezik. Jelenleg a Mikrotérségi Unió és a települések partnerként vesznek részt a térségi esélyegyenlőségi program kialakításában.

Halmozottan hátrányos helyzetű népesség:

Az alacsony státuszú lakosok aránya településeinken magas: Alsómocsoládon 36,3 %, Bikalon 19,2%, Mágocson 25,8%, Mekényesen 41,7%, Nagyhajmáson 44,7%. A kistérségben a 0-17 éves gyermekek 43%-a szegénységben él. 2011-13. között a Gyerekesély program keretében Családi napközi működött Bikalon, Mágocson, Mekényesen, Nagyhajmáson. Jelenleg a korai képességgondozást nyújtó Biztos Kezdet Gyerekház a Járásban csak Gerényesen érhető el, holott számos településen szükség lenne rá. „ Átgondolandó a roma dajkákat foglalkoztató, Biztos Kezdet szerű – a korai fejlesztést preferáló nevelési, közösségi színtér – Gyerekház, Gyereksziget – kialakítása (különösen azokon a településeken, ahol nem működik helyben óvoda), mely alkalmas lehetne az óvodába még be nem jutó hátrányos kisgyermek és szüleik délelőtti, fejlesztő foglalkozásaira, együttléteire is. Elősegíthetné a nők foglalkoztatását, helyi önszerveződését, lehetőséget adna a családvédelem, családtervezés, egészségügyi szolgáltató háló összekapcsolására is.

A mikrotérség települései közül háromban van ún. szegregátum. (Szegregátumnak minősülnek azok a területek, ahol az alacsony státuszú népesség aránya meghaladja a 40%-ot.) Mágocs északi részén a Dombóvári utca, az Ady Endre utca és a „Horhó” alkotta

városrész a KSH besorolása szerint szegregátum.³³ A Helyi Esélyegyenlőségi Program szerint a településen élő roma lakosság 80 - 90- %-a állami transferekből gazdálkodik, csupán 1-2%- nak van állandó munkahelye. A településrészen élők társadalmi integrációját jelenleg TOP-5.2.1-15-BA1-2016-00002 „Közösen élhetőbb lakókörnyezetünkért, mindennapjainkért” Mágocson című pályázati program támogatja, míg településrészek rehabilitációja TOP-4.3.1-15-BA1-2016-00003 „Élhetőbb lakókörnyezetünkért” Mágocson program keretein belül hamarosan megkezdődik.

Ugyancsak nevesített szegregátum Nagyhajmáson a Fő utca (2- 11; 123-184; 198-202) szám alatti utcacélok.³⁴

Alsómocsoládon a "Sarok"; "Gödör" elnevezésű területek rehabilitációja 2015-ben a DDOP-4.1.2/B-13 „Szegregáció helyett integráció Alsómocsoládon” program segítségével megvalósult.

I.2.9. Hagyományok

Településeink őrzik a régi hagyományokat több területen is. Fellelhető ez az építészeti értékekben, a megőrzött tárgyakban, a szokásokban és az ezeket felelevenítő rendezvényeken.

Településeink közül Mágocson található egy gazdag Helytörténeti Gyűjtemény, Bikalon és Nagyhajmáson pedig tájház, melyek bemutatják a térségre jellemző gazdálkodási és népművészeti hagyományokat, viseleteket. A bikali gyűjtemény különlegessége a „Béke a háborúban” című 6 kötetes album, mely az 1942-ben Hamburgból a bombázások elől Bikalra mentett gyermekek itteni tartózkodásáról készült, de nemcsak az ő útjukat, hanem az akkori életet is gazdagon illusztrálja. A nagyhajmási tájház a hagyományos viseletek, konyha és szobaenteriór mellett a gazdasági eszközök nagyon széles tárházát is az érdeklődő

³³ Forrás: Sásdi kistérség, LHH tervezési dokumentáció. Az Önkormányzat adatszolgáltatása alapján. <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=26982> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

³⁴ Forrás: Sásdi kistérség, LHH tervezési dokumentáció. Az Önkormányzat adatszolgáltatása alapján. <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=26982> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

elé tárja.

A Mágocsi Helytörténeti Gyűjtemény különlegességei: az egyházi szoba, Kodály Zoltán mágocsi látogatásáról és Balatoni Mátyás zeneszerzőről őrzött tárgyak és emlékek, valamint a régi mesterségek eszközei. Itt kapott helyet a Helyi Értéktár Szoba is.

A Mágocsi Bokréta Óvoda egyik kiemelt óvodapedagógiai programja „Hagyományápolás élményszerűen” címmel zajlik. Az óvoda és az iskola a német nemzetiségi hagyományokat is őrzi. A Mágocs Jövőjéért Közalapítvány 1993-ban jelentette meg a helység krónikáját Mágocs címmel, amit a 2001-ben megjelentetett Mágocs 1251-2001 című kiadvány követett a település történetének bemutatásával.

Az Alsómocsoládon működő Helyi Értéktár Bizottság, a folyamatos értékőrző munkát már önálló kiadványban is bemutatta, melynek címe az „Ezerarcú Alsómocsolád”. Helytörténeti adattárát, Pesti János tollából tájszótárt, évente Kalendáriumot jelentet meg a település. Bikal önálló kötettel van jelen a Száz magyar falu könyvesháza sorozatban.

Hagyományőrző rendezvények: A Mágocsi (Hegyháti) Szület jelentős kulturális rendezvénye a településnek és a térségnek, amely minden év szeptemberének második szombatján kerül megrendezésre, a Mediterrán őszi megyei szintű rendezvénysorozat keretében. Ennek szokásos egész napos műsora: a kézműves vásár, a mezőgazdasági bemutató, valamint játszóházak, a színes kulturális értékeket bemutató előadások, a szüreti felvonulás – amikor a település utcáin táncos felvonulást tartanak a szüreti bálozók – és természetesen az elmaradhatatlan szüreti bál, amelynek keretében a mágocsi és vidéki hagyományőrző táncgyűttesek, valamint énekesek lépnek fel.

Évek óta visszatérő jelentős esemény a Hegyháti Beat - Rock Fesztivál. Mágocs ad otthont az évente megrendezésre kerülő Polgárőr Halászléfőző Versenynek is. A települések Falunapokon elevenítik fel a régi hagyományokat pl.: Sváb lakodalmas. Emellett Bikalon és Nagyhajmáson német nemzetiségi disznóvágást rendeznek évente. Nagyhajmáson és Mágocson német és roma nemzetiségi napot szerveznek rendszeresen.

Ugyancsak említést érdemel a Bikali Halászléfőző Verseny, ami második éve már

mikrotérségi is egyben. 2008 óta Alsómocsolád ad otthont a falugondnoki szolgálatot megálmodó és megvalósító Kemény Bertalanról elnevezett díjátadónak minden év tavaszán, ami egyben a Falufejlesztési Társaság országos szakmai rendezvénye.

A legrégebbi ma is aktív civil szervezet a térségben az Alsómocsoládiak Baráti Köre 1986-ban alakult, 1991 óta bejegyzett szervezetként igyekszik egységbe tömöríteni a falu lakosságát, valamint az innen elszármazott, de a községért tenni képes értelmiségieket, illetve minden jó szándékú embert. Évente megrendezik az elszármazottak találkozóját, a Baráti Kör Találkozót, mely hagyományosan a Szüreti nappal kapcsolódik össze. Gazdagodik a térségi rendezvények köre is: 2014 óta Nagyhajmás Mikrotérségi Focikupát szervez, 2015-ben pedig hagyományteremtő szándékkal indult el a Mikrotérségi Családi Nap, amely a későbbiekben minden évben másik településen kerül megrendezésre. 2015-ben készült először közös Eseménynaptár is, melyet az Észak- Hegyháti Hírmondó mellékleteként minden család megkapott a mikrotérségben.

I.2.10. Civil társadalom

„A Baranyai-hegyhát civil szférája mind a funkciók mind a tevékenységek tekintetében sokszínű.

Az olyan „klasszikus” szervezetek mellett, mint a nyugdíjas és ifjúsági klubok, sportkörök és egyesületek, kertbarátok, a helyi kulturális hagyományok felélesztését vagy megteremtését szolgáló csoportok, egyesületek, vagy éppen a polgárórség, megtalálhatók az oktatás, egészségvédelem, faluszépítés és településfejlesztés területén tevékeny alapítványok, egyesületek, és a fiatalokat a demokrácia, a helyi politizálás szabályaira nevelő gyermek- és ifjúsági önkormányzatok.”³⁵

A Hegyháti Járás aprófalvas térség, a civil szervezetek döntő többsége az oktatási, kulturális, egészségügyi, szociális intézményekkel, értelmiségi potenciállal rendelkező mikrotérségi központokban tevékenykedik, legnagyobb számban természetesen Sásdon.

A mikrotérségre vonatkozóan árnyaltabb a kép: Mindegyik településünkön jellemző a polgárórség, a faluszépítő egyesület, és valamilyen sportklub, de az utóbbi években a civil törvény szigorodásával szinte csak ezek maradtak, illetve Mágocs és Bikal több bejegyzett,

35

de változó aktivitással dolgozó civil szervezettel rendelkezik, Alsómocsolád pedig sajátos szerepet vállalt fel.

A település a térség példaadó civil központja, nem csak azért, mert a háromszáz lelkes községben tizenegy, a legszélesebb feladatkört lefedő egyesület, közhasznú társaság, alapítvány, kulturális és érdekvédelmi szervezet dolgozik aktívan, hanem elsősorban azért, mert az elkötelezett civilek a falu és a mikro-térség jövője érdekében szorosán együttműködnek a települési önkormányzattal, a gazdasági szereplőkkel, több térségi kezdeményezésük van a térség civil társadalmába irányába., az Alapítvány Alsómocsoláért és a „Mocsolád-Civilház” Közhasznú Nonprofit Kft együttműködve térségi civil forrásközpontot működtet az alsómocsoládi Faluházban.

II. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS ELŐZMÉNYEI, DEFINIÁLT KITÖRÉSI PONTOK

Az Észak- Hegyháton a földrajzi, gazdasági, társadalmi egység okán több évtizedes múltra tekint vissza a települések együttműködése, de ez 2014-ig vagy alkalmoszerű, időszakos, konkrét célok mentén szerveződő együttműködést jelentett, vagy a közszolgáltatások ellátására korlátozódott.

Alsómocsolád, Bikal, Mágocs, Mekényes, Nagyhajmás települések önkormányzatai településük gazdasági szereplői, intézményi,- és civil szervezetei összefogásával 2014. márciusában elhatározták, hogy együttműködésük eredményeként létrehoznak egy, az 5 település szinergikus fejlődését lehetővé tevő közös fejlesztési programot.

A munka eredményeként az 5 település létre hozta az Észak - Hegyháti Mikrotérségi Uniót, melynek célja, hogy a közös fejlesztési elképzeléseket támogassa.

A megvalósítás érdekében az érintett felek – gazdasági szereplők, önkormányzatok, civil szereplők, intézmények – közös akaratából létrejött:

- a. Egy, a térség meghatározó szereplői által megkötött Mikrotérségi Paktum megállapodás, amelynek aláírói kinyilvánították szándékukat, hogy csatlakoznak a közös fejlesztési elképzelések kialakításához, megvalósításához.

- b. A program működtetésére az alapító önkormányzatok megbízták a Hegyhát Észak Térségi Egyesületet, melynek keretében 2014. szeptember 1.-től munkaszervezetet hoztak létre. 2015 októberétől a további munka szervezeti hátterét a megalapított Észak–Hegyháti Unió Nonprofit KFT adja.

Az összefogás társadalmi bázisa alulról építkezik, mely folyamat menedzselésében az Alapítvány Alsómocsoládért elnevezésű civil szervezet aktív részt vállal.

Az öt település képviselő testületei, intézményvezetői, civil szervezeti vezetői közös tervezés során az alábbi kitörési pontokat definiálták.

Az erősségek a természeti és környezeti gazdagságban és a még nem eléggé kihasznált együttműködések és kapcsolati hálók területén a legkiemelkedőbbek.

Megtartásukhoz, gyarapításukhoz kapcsolódó legfontosabb feladatok:

- térségi úthálózat, összeköttetések megerősítése, kibővítése (nem használható átkötő utak felújítása, használhatóvá tétele, bekapcsolása a turizmusba),
- fiatalok bevonása a tervezésbe,
- fiatalok helyben tartása,
- civil társadalom erősítése és bekapcsolása a jövőformálásba,
- kitörési pontok tudatossá tétele, hozzájuk kapcsolódó komplex programok szisztematikus építése,
- térségi gondolkodás, térségi identitás erősítése,
- ipari park cím elnyerése, a terület fejlesztése.

A lehetőségeket is érdemes ebből a szempontból megvizsgálni. Mivel fontos a térséghez kötődő, ahhoz ragaszkodó, itt helyben boldogulást kereső népesség tudatos támogatása, erősítése, ezért építve az ezen a területen meglévő értékekre, kiemelt figyelmet kell fordítani:

- a turizmusra, a hozzá kapcsolható helyi termékekre és az itteni tudás hasznosítására
- a fiatalok bevonására, a már meglévő tudás és tapasztalat, a kapcsolati hálók tovább bővíthetők, erősíthetők, de ehhez a belső „világítótornyokat” kell jól kijelölni, kommunikálni, tudatossá tenni.

- a tudatos értékfeltáráásra, erősítheti a képzési rendszerben az erősségekhez való igazodást, a boldogulás már most látható területein tudatos építkezést
- a jelenleg meglévő szociális gondozási háttér további bővítésére.

A közösen definiált kitörési pontok, stratégiai irányok mind a népességmegtartás,-népességvonzást, mind a turizmust érintő területek számára alapfeltétele a települések megfelelő közbiztonsága, a térségben élők összefogása, aktív társadalmi szerepvállalása,.

III. AZ ÉSZAK-HEGYHÁT HELYZETKÉPE AZ ÖNKÉNTESSÉG TÜKRÉBEN

Időről-időre minden közösségnek fel kell mérnie, mennyire gazdálkodott jól lehetőségeivel. A Mágocsi Mikrotérség települései esetén különösen fontos ez a kérdés, hiszen egy-egy rossz döntés, félresikerült koncepció eredménye gyorsan láthatóvá válik. Ilyen jel lehet a lakosságszám csökkenése, a fiatalok elvándorlása, a helyi megélhetési lehetőségek beszűkülése. A kedvezőtlen folyamatok megállításának, visszafordításának alapja az, ha az állampolgárokból tudatosul, hogy nem csak elszenvedői, hanem alakítói és haszonélvezői is a közösséget érintő döntéseknek. A gyermekeink, fiataljaink a jövőnk letéteményesei, bennük kell tudatosítani, kiépíteni a közélet relevanciáját, őket kell felkészíteni az állampolgári részvételre, a megtanítani a stratégiai gondolkodásra.

A Baranyai-hegyháton a töretlen népességcsökkenés a legfontosabb, több évtizedes népmozgalmi folyamat. A rendszerváltást követően a térség egészét továbbra is az elvándorlásból és a természetes szaporodás negatív egyenlegéből származó létszámapadás jellemzi.

A Baranyai-hegyhát 25 települése egy vegyes etnikumú földrajzi kistáj része, amelyet sokszínű kulturális hagyománnyal jellemezhetünk. A helyiek önazonosságához a nemzetiségi, etnikai kötődésen túl hozzátartozik a tájhoz, a lankás, apró falvakkal tarkított dombvidékhez való kötődés. A „hegyhátiság” olyan identitásképző elem a térségben, amely az utóbbi évtizedekben a kedvezőtlen társadalmi és gazdasági folyamatok hatására egyre inkább háttérbe szorult, és nem tudta megakadályozni, még mérsékelni sem a súlyos népességvesztést illetve cserét. A települések jó része térben is elzárt (11 zsáktelepülés), ami csak fokozza az itt

élők izoláltságérzését. A Hegyhát szinte alig képes megtartani a fiatalokat; még ha értékeli is természeti szépségeit, a munkalehetőségek hiánya, a szolgáltatások színvonala, az elöregedő társadalmak sokuk számára, átmenetileg vagy végleg, a városi életformát teszik vonzóvá.

Ennek okán Mágocs Várost és a mikrotérséghez tartozó falvakat is – Bikal, Alsómocsolád, Mekényes, Nagyhajmás – elöregedő településként jellemezhetjük, Mekényes és Nagyhajmás polarizált demográfiai szerkezetű kistelepülések, idős nem roma és mind fiatalabb roma népességgel. A térségből való elvándorlás jellemzően a mobilabb, képzetesebb, diplomát szerzett fiatalokat érinti, akik számára helyben s napi ingázással elérhető távolságban nincs munkahely, lefelé haladó spirálként erősítve folyamatosan a felvázolt tendenciát.

Mind az 5 településen magas a munkanélküliségi ráta és a halmozottan hátrányos helyzetű családok aránya. E családok gyermekei – önhibájukon kívül – hátrányokkal lépnek ki a családi környezetből, melyek oka részben a hiányos szocializáció, részben a negatív családi minta. E fiatalok nem rendelkeznek megfelelő személyes és szociális kompetenciákkal, személyiségjegyeik kiforratlanok, vagy félig kialakultak, helytelen megküzdési stratégiáik pedig nehezítik további életüket, valószínűsíthető, hogy gyenge kapcsolati hálóval rendelkező felnőttek válhatnak belőlük.

Az izoláltságból és a kompetencia hiányokból fakad az a tény is, hogy a térségben élő fiatalok közül kevesen vesznek részt a települések közösségi és közéletében, pedig hisszük és valljuk, hogy a települések életképességének és fejlesztési elképzeléseinek fundamentumát a település vezetésének, az itt élő állampolgárokkal közösen megfogalmazott reális jövőképe alkotja.

A közösségi vagy társadalmi tervezés, a közös felelőség vállalás és részvétel, a lakóhelyhez való kötődés, ezáltal a népességmegtartó erő növekedés kulcsa. Ennek megteremtéséhez szükséges az állampolgárok bevonása, a környezet, a település fejlesztés folyamataiba már tervezési szakban, a hátrányos helyzetű fiatalok és felnőttek esélyeinek kiegyenlítése, mindezeket keretbe foglaló jövőkép és stratégia alkotás.

Specifikus cél: A térség megtartó és vonzerejének növelése

Közvetlen cél: A fiatalok megtartása

Közvetlen részcélok:

- A fiatalok közösségének erősítése
- Helyi közösségek tudás bázisának erősítése
- Fiatalok kompetencia és készség szintjének növelése
- Hátrányos helyzetű gyermekek, fiatalok felzárkóztatása, közösségbe vonása

Ahogy az a helyzetelemzésből is kiolvasható, az Észak- Hegyhát térségnek nagy szüksége van arra, hogy az önkéntesség alapértékké váljon, de mindeközül csak Alsómocsoládon és a Mágocsi RK. Plébánia Karitás csoportjában sikerült ezt megvalósítani. Ezen a helyzeten hivatott javítani a társadalmi bázis kiépítése és az alulról jövő kezdeményezésként megfogalmazott térségi önkéntes stratégia.

III.1. SWOT

Erősségek:	Gyengeségek:
Földrajzi fekvés, vonzó, egészséges természeti környezet	Infrastruktúra hiányossága
Helyi értékek, hagyományok	A gazdasági ágazatokat pangás jellemzi, a szolgáltató szektor fejletlen, a turizmus rendszere gyenge
Multikulturalitás, mint erőforrás	Inaktív lakosság relatíve magas aránya
néhány aktív civil szervezet	Településközi kapcsolatok gyengék, gyenge
Tudáshalmaz-ismeret átadás	belső kohézió, kommunikáció, együttműködés
Generációs kapcsolat (Együttműködés)	Az információs hálózat nem elég fejlett
kapcsolati tőke	Tőkehiány
Elkötelezett szakemberek	Fogyó és öregedő népesség, az aktív lakosság aránya csökken
Önkormányzati támogatottság	A szakképzett munkaerő elvándorol (elsősorban a fiatalok)
Elkötelezettek –az önkéntesség mellett	Motiváltság hiánya
Jó kapcsolati rendszer (testvértelépülések)	Helyi tapasztalat kevés az önkéntességgel kapcsolatban
	Tájékozatlanság: lakosok, szervezetek, hivatalos szervek
	Megbecsültség, elfogadás alacsony szintű

	(magyar mentalitás) Szabadidő hiánya Közösségi szemlélet meggyengült
Lehetőségek: Önkéntes stratégia (Magyar, Európai) Európai Unió források EVS (Európai Önkéntes Szolgálat) AISEC (Nemzetközi Önkéntesség) Kulturális turizmus Vállalkozások IKSZT-k, közösségi szintek	Veszélyek: EU szétesése A globalizáció hatására a helyi kultúra eltűnik, elszegényedik Előregedő népesség Aprófalvas településszerkezet A jogszabályi környezet változása Forráshiány (egészségügy, oktatás, közlekedés, biztonság stb. rovására mehet) Értékvesztés Társadalmi szerepvállalás hiánya, motiválatlanság Környezetszennyezés

III.2. A jövőkép

Minden térség, település, szervezet jövőképét hosszasan lehet ecsetelni, de érdemes egy mondatba összefoglalni annak lényegét. Ezt a mondatot szokás jövőkép meghatározásnak, vagy vízióknak nevezni. A stratégiai tervezés első lépése ennek a mondatnak a tisztázása.

A jövőkép hosszú távú jövőbe mutat, nagyon röviden és bárki számára érthetően fogalmazza meg a térség elképzelését. Több térségnek lehet hasonló, sőt egyforma a jövőképe.

Az Észak-Hegyháton megfogalmazott jövőkép a következő:

„A helyi gazdaság bázisára építő, élhető, fejlődő, lehetőségeket biztosító mikro térség az Észak- Hegyháton, amely épít az itt élők tudására, számít a fiatalokra és az idősök tapasztalatára. Vonzása a hagyományban és az innovációban, a megőrzött táji értékekben és a legmodernebb technológiákban , de leginkább az emberben rejlik.”

III.3. A küldetés

A küldetés megfogalmazása hasonlóan fontos, mint a jövőkép tisztázása. A küldetés különbözteti meg az adott szervezetet a többi hasonló jövőképpel dolgozó térségtől, településtől, szervezettől. Ahogy Mekkába is több út vezet, egy elképzelt jövőt is többféle módon lehet elérni. A küldetésmondattal jelzi, hogy melyik utat választotta az adott térség, település, szervezet a jövő felé.

A küldetés összefoglalja, hogy kik vagyunk, kiért/miért dolgozunk, hogyan dolgozunk és hol fejtjük ki tevékenységünk. Sugallja a térség értékrendjét, összegzi az átfogó célunkat, kizárólag a térségre vonatkozik.

Az Észak-Hegyháti Mikrotérségben megfogalmazott küldetés a következő:

„Az Észak-Hegyháti Mikrotérség települései adottságainak és lehetőségeinek ismeretében - közös jövőkép meghatározása mellett- a közös fejlesztés célrendszerének meghatározása és az eléréséhez szükséges lépések megtétele, melyben a fő rendezési elv a települések közösségének felemelkedése, a gazdaság megerősítése, a térség megtartó erejének és vonzásának növelése.

III.4. Az alapértékek

Nagyon fontos, hogy képesek legyünk megfogalmazni, hogy mit tartunk mi az adott térség, település, szervezet értékeinek és vajon mások hogyan látják ezt? A szervezeti értékeket érdemes nyíltan megfogalmazni, leírni, kommunikálni, de hasznat ez csak akkor hoz, ha az érintettek tiszteletben tartják azokat és aszerint viselkednek, dolgoznak nap mint nap. Érték lehet például a mások tisztelete, a hatékonyság, a részvételi elven történő döntéshozás stb.

Csak azok a térségek, települések, szervezetek tudják hosszútávon életben tartani ezeket az értékeket, akik időben tisztázzák őket és ezekre építik mindennapi működésük és szabályaik.

A térségi és a személyes értékek kapcsolata kapcsolatban kell, hogy legyen egymással. A személyes értékekre példa lehet a nyitottság, a tolerancia, az őszinteség.

Mikor önkéntesként kezd el dolgozni valaki, nemcsak az iskolázottsága, a szakmai háttere, nyelvismerete stb. számít, hanem a személyes értékek is, hisz azoknak koherensnek kell lenni a térségi alapértékekkel.

Az Észak-Hegyháti Mikrotérségben megfogalmazott alapértékek a következők:

- <i>Tolerancia</i>	- <i>Demokrácia</i>
- <i>Innováció</i>	- <i>Elkötelezettség</i>
- <i>Szakmaiság</i>	- <i>Rugalmasság</i>
- <i>Fenntarthatóság</i>	- <i>Felelősség</i>
- <i>Empátia</i>	- <i>Függetlenség</i>
- <i>Biztonság</i>	- <i>Megbízhatóság - pontosság</i>
- <i>Előítélet mentesség</i>	- <i>Kommunikáció</i>
- <i>Hitelesség</i>	- <i>Tiszteletadás</i>
- <i>Együttműködési készség</i>	- <i>Értékmegőrzés</i>
- <i>Közösségi szemlélet</i>	- <i>Társadalmi szerepvállalás</i>
- <i>Pártatlanság - egyenlő bánásmód</i>	- <i>Diszkréció</i>
- <i>Pártpolitika mentesség</i>	- <i>Kollegialitás</i>
- <i>Nyitottság</i>	- <i>Átláthatóság</i>

IV. STRATÉGIAI CÉLOK ÉS FELADATOK RENDSZERE

A szervezet küldetését meghatározva, értékelve a szervezetet és környezetét, felvetődnek a stratégiai kérdések, melyek megválaszolása vagy csupán eldöntése a stratégiai célok megfogalmazásához vezet. Nincs jó vagy rossz stratégiai cél, hisz ami megfelel az egyik szervezetnek, a másinak teljesen idegen lehet, még akkor is, ha küldetésük hasonlít is egymásra.

A stratégiai célok egyediek minden szervezetre, hisz az adott szervezet ismeretén, a lehetséges alternatívák és a környezet értékelését szem előtt tartva jelölik ki a cselekvési útvonalat. A stratégiai célok ideális esetben:

- ✓ világos irányt mutatnak
- ✓ reálisak
- ✓ a kimenetre koncentrálnak.

Összhangban a nemzeti önkéntes stratégiával, a Észak-Hegyháti Mikrotérségi önkéntes stratégia célja, hogy a kistérségben élő lakosok, vállalkozások, és közintézmények körében felhívja a figyelmet a társadalmi felelősségvállalás és azon belül az önkéntesség jelentőségére, továbbá lehetőségeire. Azt a pozitív üzenetet hordozza, hogy az önkéntes tevékenységek végzése az egyén, a csoport és a társadalom szintjén is előnyös minden szereplő számára, így kívánatos lenne az önkéntes tevékenységek számának a növekedése. Cél, hogy egy olyan önkéntességi kultúra valósuljon meg, amely minden korosztály számára közvetíti a társadalmi felelősségvállalás, a közösségi szerepvállalás, továbbá a kompetenciakészségek elsajátításának fontosságát és lehetőséget adjon az azokban való részvételre.

Fentiek tükrében a legfontosabb cél, hogy helyi szinten az önkéntesség a stratégiából eredő intézkedések megvalósításával értéké váljon az egyének és a társadalom számára, továbbá olyan önkéntességi kultúra valósuljon meg általa, amely minden korosztály számára közvetíti a társadalmi felelősségvállalás, a közösségi szerepvállalás, a kompetenciakészségek elsajátításának fontosságát.

A stratégia egy olyan jövőkép szellemében készül, mely alapján a következő állítások lehetnek igazak a jövőbeli magyar társadalomra:

- *Mindenki, aki önkéntes tevékenységet akar végezni, megteheti, hozzá tud jutni a megfelelő információkhoz, elhatározása könnyen megvalósítható.*
- *Az önkéntesség minden szektorban (civil, állami, üzleti) jelentős és megfelelő formában a fizetett munkatársak (ahol van ilyen) kiegészítőjeként jelenik meg.*
- *Mindenki tudja, hogy önkéntes munkát végezni értékteremtő, hasznos dolog, amely fejleszti az önkéntes tevékenységet végzőt magát is.*

Az alábbi értékek mentén kívánunk dolgozni az önkéntesség kiteljesedésén:

- *Befogadó társadalom: az önkéntes tevékenység mindenki lehetősége a részvételre.*
- *Sokféleesség elve: a társadalmon belül mindenkinek van helye, szerepe, egyéni képessége, ügyessége ahhoz, hogy tegyen valamit másokért.*
- *Az önkéntesség elve: minden önkéntesnek joga, hogy eldöntse, mikor, milyen, és mennyi önkéntes munkát kíván végezni.*

- *A kölcsönösség elve: az önkéntes ad, de kap is. Az önkéntesség nem pusztán altruista tevékenység, nagy haszonnal jár a tevékenykedő számára is.*
- *Képessé tevés: az önkéntesség lehetőség az egyének számára arra, hogy képessé tegyék önmagukat a fejlődésre, az önkifejezésre, kreativitásuk megmutatására.*
- *Hatással levés elve: az önkéntesség erős hatással van a kultúrára, gazdaságra, környezetre és a társadalomra.*

A kistérség településein megvalósuló közösségi programok jól mutatják, hogy az önkéntesség fejlődésének meghatározó időszakát éljük napjainkban.

Egyre több szervezet és intézmény próbál önkéntes programot indítani, és ehhez illeszkedve egyre többen érdeklődnek az önkéntes lehetőségek iránt. A rendszerváltást követő időszak negatív attitűdjei az önkéntesen (ingyenesen) végzett munkával kapcsolatosan kezdenek eltűnni. Elsősorban a felnőtt és iskolázottabb csoportokban figyelhető meg nyitottság az ilyen típusú tevékenységek irányába.

Ezen energiák pozitív hasznosítása, valamint azon személyek bevonása, akik nem tudnak, vagy információ hiányában nem képesek jelenleg még bekapcsolódni, jelentik a következő időszak kihívásait. Az is jól látható, hogy az önkéntesség fejlesztése igen szerteágazó programokon keresztül valósulhat meg. Ez a folyamat a jövőben várhatóan tovább erősödik, így különösen indokolt, hogy egy közmegegyezésen alapuló hosszú távú írott stratégia mentén történjen ennek a területnek a fejlesztése.

Az önmagukban álló kezdeményezések nem érhetnek el olyan hatást, mint egy rendszerszerűen felépített, és egymásra szervesen épülő elemekből összeálló, komplex stratégia.

IV.1. A hátrányos helyzetű csoportok integrációjának elősegítése, a társadalmi kohéziót erősítő önkéntesség fejlesztése

Összhangban a magasabb arányú foglalkoztatás céljával, kiemelendő a munkanélküliek, alacsony iskolázottságúak, illetve kisebbségi csoportok tagjainak bevonása az önkéntes tevékenységekbe a térségben.

Feladatok:

- ✓ „érdekeltek” (önkormányzatok, nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyházak térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok stb) térképének elkészítése, az ő bevonásuk, közös akcióterv készítés,
- ✓ a célcsoport személyes megszólításon alapuló bevonó kampányának kidolgozása és végrehajtása mind az 5 településen,
- ✓ eseménynaptár összeállítása,
- ✓ kompetenciafejlesztésre irányuló műhelymunkák, egyéb programok,
- ✓ tehetségek, erősségeik feltérképezése, lehetőséghez juttatásuk,
- ✓ igényfelmérésre épülő programok,
- ✓ tehetséggondozó programok gyermekeknek, fiataloknak,
- ✓ állandó jellegű klubfoglalkozások,
- ✓ érzékenyítés, szolidaritásra ösztönző-nevelő programok.

Határidők: Eseménynaptár programjaihoz igazítva folyamatos

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

V.2. Az önkéntességre nevelő, ösztönző rendszer kialakítása

A felnövekvő generációknak minél korábban lehetőséget kell teremteni a társadalmi részvételre. Fontos célnak tekinthető, hogy azok a mentorok, akik a fiatal generációkkal ismertetik meg az önkéntességet, rendelkezzenek megfelelő felkészültséggel és háttértudással, így munkájuk hatékonysága maximális lehet és valódi sikereket érhetnek el.

Alcéllok:

- Fiatalok és idősek ösztönzése

- Tematikus programok kidolgozása
- Vállalati önkéntes programok
- Népszerűsítő programok
- Nemzetközi programok

Feladatok:

- Szervező TEAM összeállítása, éves eseménynaptár összeállítása minden szereplő bevonásával
- Adatbázis építés a gazdasági szektor térségi szereplőiről, „felkereső csoport” létrehozása, felkeresés- önkéntes programok ismertetése, a felkeresettek bevonása vállalatuk függvényében- egyéni részvétel, szponzorálás, vállalatok dolgozói az „önkéntesek”
- Minden településen legalább évente 1 népszerűsítő akcióprogram, önállóan vagy települési nagyrendezvényhez csatlakozva pl, Önkéntesek napja, Oktatási Intézmények programjain való megjelenés, Iskolai Közösségi Szolgálat
- Folyamatos kommunikáció (újság, TV, hírlevél, Facebook, honlap stb + SPOT, képes riport, tudósítás minden rendezvényen, ahol vetítési lehetőség van)

Határidők: Team felállítás 2019. június 15. majd folyamatos megvalósítás

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

IV.3. Az önkéntesek felkészültségének fejlesztése

A fiatalok és a felzárkóztatásra szoruló társadalmi rétegek tekintetében kiemelten fontos a felkészültség és fejlesztés erősítése, hiszen általában a képesség és információ hiánya okozza az önkéntességgel kapcsolatos negatív asszociációkat.

Feladatok:

✓ Információ biztosítása

- Iskolai Közösségi Szolgálat
- Közérdekű önkéntesség
- Vállalati önkéntes akciók
- Jogszabályi környezet stb.

✓ Képzések

- Munka és balesetvédelmi oktatás
- Szociális kompetencia fejlesztés pl, kommunikáció, konfliktus kezelés
- Konkrét feladatokhoz kapcsolódó kompetencia fejlesztés

Határidők: Folyamatos

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

IV.4. Fogadó szervezetek és intézmények bekapcsolása

A jelenlegi szociális és egészségügyi intézményrendszer nem elég rugalmas, illetve nincs felkészítve arra, hogy megfelelő kompetenciákkal rendelkezve fogadni, irányítani, koordinálni tudja az önkénteseket. Szükséges lépéseket tenni annak érdekében, hogy az intézmények dolgozóinak, vezetőinek, ezen fogadó szervezeteknek lehetőségük legyen az önkéntes programokba történő részvételre.

Feladatok

- Észak-Hegyháti Önkéntes Kerekasztal létrehozása,
- fiatalok megszólítása, bevonása,
- idősek megszólítása, bevonása,

- aktív(közép)korosztály megszólítása, bevonása,
- önkéntes koordináció,
- önkéntes felkészítő képzések szervezése.

Bevonás lehetséges módszerei:

- Személyes jelenlét: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért, oktatási, szociális, közművelődési intézmények,
- „generációs híd”-ra épülő tematikus programok,
- marketing, kommunikáció (helyi média, szóróanyag, stb.)
- közösségi programok, előadások, fórumok, szülői munkaközösségek bevonása
- tematikus programok a 3 szektor közötti együttműködésre építve.

Határidők: Önkéntes Kerekasztal megalapítása 2019. június 15. majd folyamatos megvalósítás

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért,

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

IV.5. Támogató infrastruktúra fejlesztése

Észak-Hegyháti Mikrotérségi Önkéntes Pont létrehozása, majd szakmai koordinációjával és a mikrotérségben kialakított együttműködésekben alapuló szakmai munkával megvalósítható a szolgáltatások (tájékoztatás, népszerűsítés, közvetítés, képzések és egyéb felkészítő találkozások) folyamatos működtetése. Ehhez a módszertani segítséget a Baranya Megyei Önkéntes Centrum folyamatosan biztosítja.

Feladatok

- Észak-Hegyháti Mikrotérségi Önkéntes Pont létrehozása, folyamatos működtetése,
- együttműködés a Baranya Megyei Önkéntes Centrummal,

- hálózatépítés, hálózati működés a többi Önkéntes Ponttal.

Határidők: Folyamatos megvalósítás

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya, Baranya Megyei Önkéntes Pont, a Dél-Dunántúli Régióban működő Önkéntes Pontok.

IV.6. Szektorok együttműködésének támogatása

Erősíteni kell a civil, közigazgatási, egyházi és vállalati szektor bevonását az önkéntesség menedzselésébe, az önkéntes tevékenységet végző személyek delegálásának koordinálásába, továbbá olyan megállapodásokra van szükség, amelyek ezeket az együttműködések hosszú távra alapozzák meg, és a kooperáció előnyeivel járulnak hozzá egy közös érték erősítéséhez.

Határidők: Folyamatos

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

IV.7. Önkéntesség presztízsének emelése

Településenként alkalmat kell teremteni az önkéntes tevékenység elismerésének, a helyi média és az önkormányzatok bevonásával.

Feladatok:

- ✓ Alkalmakat kell teremteni az önkéntes tevékenység elismerésére (pl. Önkéntes nap szervezése)
- ✓ Helyi média és az önkormányzatok bevonása- lásd ösztönző rendszer kialakítása,
- ✓ Jó gyakorlatok gyűjtése és közzététele.

Határidők: Folyamatos

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérségi Unió, Alapítvány Alsómocsoládért

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humánerőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

IV.8. Monitoring

Az eredmények mellett fontos az esetleges hiányosságok okainak feltárása és részelemzése is, amelyek megkövetelik a szükséges intézkedések következetes végrehajtását.

Folyamat: Mérés → Értékelés → Adatok gyűjtése → Mérés → Értékelés ...

Mennyiségi mutatók

- Aktualizált önkéntes adatbázis (nyilvántartás) megléte:
 - Bevont önkéntesek száma
 - Szerződések száma
- Önkéntes programok száma- Program dokumentációból (jelenléti ív, fotó, beszámoló)
- Népszerűsítő programok száma- Program dokumentációból (jelenléti ív, fotó, beszámoló)
- Támogatók száma
- Együttműködő partnerek száma

Minőségi mutatók:

- Jó gyakorlatok/példák
- Éves kalendárium- fotók eseményekről, beszámolók programokról, „arcképek” önkéntesekről

Határidők: Folyamatos

Felelős: Észak-Hegyháti Mikrotérési Unió, Alapítvány Alsómocsoládért

Partnerek: Települési,- és nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, óvodák, szociális intézmények, művelődési intézmények, egyéb intézmények, civil szervezetek, egyházak, térségben futó humán erőforrás fejlesztést célzó programok, vállalatok, vállalkozások, Baranya Megyei Kormányhivatal Komlói Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya.

IV.9. Feladatok végrehajtása

Minden stratégiai dokumentum annyit ér, amennyi feladatszinten is megvalósul belőle. Tehát alapvető, hogy a feladatokat jól fogalmazzuk meg.

A jól megfogalmazott feladatok jellemzői:

- ✓ konkrét
- ✓ reálisak
- ✓ határidősek
- ✓ helytállóak
- ✓ mérhetőek

Természetesen a tevékenységek leírása sokkal részletesebb és pontosabb is lehet, attól függően, hogy munkájához kinek mennyire van szüksége.

A feladatrendszert folyamatosan felül kell vizsgálni, végrehajtani, értékelni, aktualizálni.

V. ELVÁRT EREDMÉNYEK

- ✓ Az Észak- Hegyháton fókuszba kerül a híradások és a résztvevő informális kapcsolataink keresztül a program stratégiai együttgondolkodás által közvetített értékrendszer, pl. a települések értékeinek felismerése,- megbecsülése, térségi identitás, cselekvő állampolgáriság, stratégiai gondolkodás, önkéntesség,
- ✓ a célcsoportban gyökeret ver az önkéntesség, mint érték, az észak-hegyháti identitás, mely ezáltal széles társadalmi bázisra épülhet,
- ✓ multiplikáló hatás révén a projekt során a résztvevők által elsajátított kompetenciák, információk és attitűdök elterjednek családjaikban, mikrokörnyezetükben,
- ✓ résztvevők életminősége javul a társas kapcsolatok bővítése és a közéleti szerepvállalás által,

- ✓ multiplikáló hatás révén együttműködések, közösségláncok alakulnak ki,
- ✓ javaslatok születnek a résztvevők, megvalósítók, önkéntesek körében, amelyek a kapcsolati háló folyamatos építését szolgáló tevékenységekben realizálódnak a projekt megvalósítását követően.

Járulékos eredményként az eddig nehezen, vagy egyáltalán be nem vonható lakosok egy része befogadóvá válik a közösségi értékek iránt.

A közösség megtartó ereje, az egymást segítő, pozitív értékeket felvonultató csoporthoz tartozás segíti a hátrányos helyzetű fiatalokat és családjaikat a hátrányok leküzdésében.

A térség közössége erősödik, a közélet az új szereplők hatására felpettedül, szervezetünk és a többi önkéntes fogadó szervezet várhatóan motivált, közösségben gondolkodni és élni tudó önkéntesekkel gyarapszik.

Mindez hosszútávon azt eredményezi, hogy a térségben megnő a képzést, illetve a munkaerőpiacon értékesíthető szakmát, tudást, készségeket szerző fiatalok száma, javulnak a fiatalok mobilitási esélyei.

Következésképpen a fiataloknak esélye lesz arra, hogy a képzetlenség, munkanélküliség, szegénység csapdájából kitörjön, értékherdoló családokat alapítson.

A sikeres fiatalok példát és mintát jelentenek a következő generációk számára is, mely elősegíti a hátrányos helyzetű fiatalok és a többségi társadalom közötti határok leépítését, a leszakadók/romák/cigányok társadalmi integrációját.

A fiatalok megbecsülése és elismerése, identitásának egészséges lokálpatriotizmusának megerősödése eredményeként, mind többen maradnak falunkban, ami hosszú távon, ha nem is látványos, de érezhető elmozdulást jelenthet a térség demográfiai és társadalmi szerkezetében a fiatalabb és aktív generációk felé.

Az előítéletek csökkennek, a helyi közösségek belső kohéziója nő, a hátrányos helyzetű, egyrészt roma származású fiatalok integrálódnak a fiatalok majd felnőttek közösségébe. Mindez elejét veheti az aprófalusi, kistelepülési társadalom további eróziójának.

Mindezen a bevont szereplők és önkéntesek által a helyi közösségben vállalt aktív szerep hozzájárul a lokálpatriotizmus, a szorosabb kötődés, az észak-hegyháti tudat kialakulásához, megerősödéséhez. Ez által erősödik a programban részt vevők állampolgárok részvétele.

A program megvalósítás során különböző korosztályból és társadalmi csoportból származó lakosok dolgoznak majd együtt, akik közt az egyetlen hasonlóság, hogy mind észak-hegyhátiak. A közös munka nagyban hozzájárul a szolidaritás és társadalmi tolerancia kialakulásához, megerősödéséhez sőt, arra is lehetőséget ad, hogy az eltérő korosztályú, származású, nemű, érdeklődési körű állampolgárok jobban megismerjék a egymást, a kicsiny mikrotérségi közösségünkben is jelen lévő kulturális sokszínűséget.

Bibliográfia

1068/2012. (III. 20.) Korm. határozata. In. Magyar Közlöny, 2012. évi 32. szám (6487).
Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12032.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Az Országgyűlés 97/2005.(XII.25.) OGY határozata az Országos Területfejlesztési Konceptióról. 2.o.

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a05h0097.OGY&pagenum=3> (utolsó letöltés 2019)

Baranya Megyei Önkormányzat: Baranya megye Integrált Területi Programja. 19. o.
<https://docplayer.hu/2439909-Baranya-megye-integralt-teruleti-programja.html> (Utolsó letöltés: 2019. 01. 10.)

Baranya Megyei Önkormányzati Hivatal (2013): Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió. http://www.terport.hu/webfm_send/4171 (utolsó letöltés: 2019. 01. 15.)

Bikal.net: A Puchner-kastély története. <http://www.bikal.net> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Czike Klára és Kuti Éva (2006): Önkéntesség, jótékonyág, társadalmi integráció. n. k. Budapest. 34-39. o. http://www.nonprofitkutatas.hu/letoltendo/NP_14_1.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 12-21. o. <http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 34-43. o. <http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 168-175. o. <http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 200-203. o.
<http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Dr. Varga Szabolcs és Császár Levente (2013): Útikönyv Barangolás Mecsek-Völgység-Hegyhát Útjain. Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület. Szászvár. 114-117. o.
<http://www.mecsekhegyhat.hu/userfiles/kiadvanyok/Utikonyv.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Európai Alapítvány az élet- és munkakörülmények javításáért, 2011

Hegyháti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola MÁGOCS-BIKAL-
EGYHÁZASKOZÁR Pedagógiai Programja.
https://www.kir.hu/KIR2_INFO/Pub/DokLetolt/PEDPROG-201344-1201344003 (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Kovács Katalin és Váradi Mónika (2012): Többcélú küzdelem, Helyzetképek a kistérségi közoktatásról. Kaposi József (felelős kiadó). Budapest. 160-163. o.
<http://mek.oszk.hu/12900/12959/12959.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

KSH [Központi Statisztikai Hivatal] (2013): 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS 3. Területi adatok 3.3. Baranya megye. 9-10. o.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_03_2011.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

KSH [Központi Statisztikai Hivatal] (2013): 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS 3. Területi adatok 3.3. Baranya megye. 9-10. o.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_03_2011.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

KSH [Központi Statisztikai Hivatal] (2013): 2011. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS 3. Területi adatok 3.3. Baranya megye. 9-10. o.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_03_03_2011.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

KSH [Központi Statisztikai Hivatal] (2014): Dél-dunántúli statisztikai tükör. 2013/12. 1. o.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/regiok/deldun/deldun1312.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Madaras Attila (2010): Magyarországi Falumegújítási Díj. Print 2000 Nyomda Kft., Kecskemét. 13-15. o.
<https://videkstrategia.kormany.hu/download/4/9a/c0000/telepulesfejlesztési%20fuzetek%2028.pdf> (utolsó letöltés: 2019.01.11.)

Mágocs Város Önkormányzata (2010): Mágocs város Integrált Városfejlesztési Stratégiája:
<http://www.magocs.hu/dokumentumok/koncepcioik/ivs.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Mágocs Város Önkormányzata: 2011-ben 760 éves Mágocs. In. Várostarténet.
http://www.magocs.hu/dokumentumok/baranya_14_varosa.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

MTA Gyerekszegénység Elleni Programiroda (2009): Kistérségi Tükör Sásdi Kistérség.
https://gyerekesely.tk.mta.hu/uploads/files/sasdi_tukor_vegleges.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Nagyhajmas.hu: Nagyhajmási Tájház. <http://www.nagyhajmas.hu/tajhaz/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Oktatási Hivatal (2013): Feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és köznevelés-fejlesztési terv.
http://dload.oktatas.educatio.hu/megyei_fejlesztési_tervek/Baranya_Megyei_Fejlesztési_Terv_2013.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Pirisi Gábor és Sümeghy Dávid (2017): Mekényes Község Települési Arculati Kézikönyv.
<http://mekenyas.hu/wp-content/uploads/2017/12/Arculati-k%C3%A9zik%C3%B6nyv-Mek%C3%A9nyes.pdf> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Puchner.hu: Bikal története. <https://puchner.hu/bikal> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Puchner.hu: Történelmi morzsák. In.: A kastély története. <https://puchner.hu/tortenelmi-morzsak> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

Sásdi kistérség, LHH tervezési dokumentáció. Az Önkormányzat adatszolgáltatása alapján.
<https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=26982> (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

Szellő János (2013): Lokális, közösségi foglalkoztatás jellemzői és gyakorlata a Dunántúl déli részén. n. k. Pécs. 23. o. <https://docplayer.hu/21754153-Lokalis-kozossegi-foglalkoztatas-jellemzoi-es-gyakorlata-a-dunantul-deli-reszen-kutatasi-zarotanutmany.html> (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

TEIR (2016):. https://www.teir.hu/tmp/remek_J25_15472100427.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)

TEIR (2016): https://www.teir.hu/tmp/remek_J25_15472100427.pdf (utolsó letöltés: 2019. 01. 11.)